

Veiledning

Til etterlevelse av hvitvaskingsregelverket
i advokat- og rettshjelpvirksomhet

6. september 2024

Innhold

1	Innledning	4
1.1	Formålet med veilederen	5
1.2	Begrepene hvitvasking og terrorfinansiering	7
1.3	Pliktene etter hvitvaskingsregelverket	7
2	Hvitvaskingslovens rekkevidde	8
2.1	Hvem omfattes av hvitvaskingsloven?	8
2.2	Hvilke oppdrag omfattes av hvitvaskingsloven?	9
2.3	Transaksjonsbegrepet	10
2.4	Planlegging av en transaksjon	14
2.5	Eiendomsmegling	15
3	Risiko for hvitvasking og terrorfinansiering i advokat- og rettshjelpsforetak	16
3.1	Innledning	16
3.2	Generelt om risiko for hvitvasking og terrorfinansiering	17
3.2.1	Risikoklassifisering etter gruppe	18
3.2.2	Skjema over risikofaktorer, mv.	19
3.2.3	Indikatorlister	19
3.3	Virksomhetsinnrettet risikovurdering	19
3.3.1	Organisasjonsmodell som risikofaktor	20
3.3.2	Advokater som påtar seg eiendomsmevlingsoppdrag	21
3.3.3	Risiko ved salg av hylleselskaper	21
4	Advokatens- og rettshjelperens plikter	23
4.1	Praktiske hjelpemidler	23
4.2	Risikovurderinger	23
4.2.1	Overordnet risikovurdering av foretaket – hvitvaskingsloven § 7	23
4.2.2	Klientens og oppdragets risikoprofil	25
4.3	Rutiner	26
4.4	Opplæring og internkontroll mv.	29
4.5	Sjekkliste rutiner	29
4.6	Sjekkliste for hvitvaskingsansvarlig	30
5	Risikobaserte kundetiltak og løpende oppfølging	31
5.1	Hva er risikobaserte kundetiltak?	31
5.2	Når plikten til å foreta kundetiltak inntreer	32
5.3	Tiltak som skal gjennomføres for å oppnå kunnskap om klienten	33
5.3.1	Innhenting av opplysninger om klienten	33
5.3.2	Opplysninger om identiteten til reelle rettighetshavere	36
5.3.3	Opplysninger om oppdragets formål	38
5.4	Konsekvenser av at kundetiltak ikke lar seg gjennomføre	39
5.5	Forenklete kundetiltak	39
5.6	Forsterkede kundetiltak	40
5.7	Løpende oppfølging	42

5.8	Sjekkliste kundetiltak	43
6	Undersøkelses- og rapporteringsplikt for mistenkelige transaksjoner	44
6.1	Undersøkelsesplikt	44
6.1.1	Nærmere om undersøkelsene	44
6.1.2	Plikt til ikke å gjennomføre mistenkelige transaksjoner	45
6.2	Rapporteringsplikt	46
6.3	Særskilt unntak fra rapporteringsplikten for advokater og rettshjelpere	47
6.3.1	Nærmere om unntak under arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling	48
6.3.2	Nærmere om unntak for opplysninger som advokaten får kjennskap til før, under og etter en rettssak	49
6.4	Forholdet til taushetsplikten, behandling av opplysninger mv.	50
7	Registrering, oppbevaring og sletting av opplysninger	52
8	Særlig om terrorfinansiering	53
9	Overtredelsesgebyr	53
10	Vedlegg	54
1.	Skjema over risikofaktorer	

1 Innledning

Hvitvaskingsloven av 2018 trådte i kraft 15.10.2018.¹ En ny forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsforskriften) trådte i kraft samtidig med loven.² Loven gjennomfører store deler av EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv i norsk rett.³ Den bygger videre på tidligere norsk lovgivning for å forhindre hvitvasking og terrorfinansiering, men skjerper inn kravene knyttet til kundetiltak, undersøkelser og rapportering. Det legges klarere vekt på at foretakene underlagt loven gjennomfører risikovurderinger og har en risikobasert tilnærming til gjennomføringen av loven. Loven inneholder også nye hjemler for å ilegge rapporteringspliktige administrative sanksjoner ved brudd på hvitvaskingsloven og -forskriften.

For advokatenes del innebar hvitvaskingsloven av 2018 en innsnevring av transaksjonsbegrepet, slik at enkelte transaksjoner og/eller planlegging av transaksjoner som tidligere var omfattet av hvitvaskingsregelverket, ikke lenger er omfattet. Bostyrere i konkurs er nå ikke omfattet av hvitvaskingsloven.⁴

Andre viktige endringer som kom i 2018-loven er at alle advokatforetak som har ett eller flere oppdrag som omfattes av loven skal ha skriftlige interne hvitvaskingsrutiner. Det må innhentes legitimasjon også ved forenklede kundetiltak, og kretsen "politisk eksponert person" (PEP) er blitt vesentlig utvidet. Det er også verdt å merke seg at det etter hvitvaskingsloven av 2018 ikke lenger er anledning til å bekrefte klientens identitet basert på personlig kjennskap.

De aller fleste praktiserende advokatene i Norge vil ha ett eller flere oppdrag i løpet av året som omfattes av hvitvaskingsregelverket. For enkelte advokatforetak vil en stor del av virksomheten være omfattet av regelverket.

I Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering 2022 (NRA 2022) legges det til grunn at kriminalitet skaper et stort økonomisk utbytte, og at den er tett knyttet opp mot næringsstrukturer, også i Norge.⁵ Utbyttet er ofte knyttet til skatte- og avgiftsunndragelser, herunder skjuling av formue i utlandet, samt grov korrupsjon begått av norske bedrifter som opererer i utlandet. Kriminelle benytter legale næringsstrukturer som en del av sin kriminelle virksomhet eller utnytter dem for å maksimere profitt. Det ventes at kriminalitet utført ved hjelp av digitale verktøy vil øke, herunder ved bruk av kryptovaluta. Dagens hvitvaskingsregime er sårbart med tanke på å identifisere reelle rettighetshavere. Kompliserte og internasjonale eierskapsstrukturer og stråmannsarrangementer benyttes for å tilsløre reelt eierskap for profesjonelle aktører og ved omsetning av eiendommer.

¹ Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven), LOV-2018-06-01-23. Lovforslaget fremmet i Prop. 40 L (2017-2018)

² FOR-2018-09-14-1324

³ Europaparlaments og Rådsdirektiv (EU) 2015/849 av 20. mai 2015 om forebyggende tiltak mot bruk av det finansielle systemet i forbindelse med hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme

⁴ Merk at bostyrere er underlagt en rapporteringsplikt etter konkursloven § 122 a

⁵ Jf. Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering 2022 (NRA 2022), del 1, kap. 2

Det er en risiko for at kriminelle aktører vil forsøke å involvere norske advokater og rettshjelpere i de prosessene som er nevnt over. Risikoen for hvitvasking knyttet til advokater er vurdert å være høyere i Nasjonal risikovurdering 2022 («betydelig») enn ved tilsvarende vurdering i 2020. Risikoen knytter seg særlig til bruk av klientkonto. Advokater nyter høy tillit, og prosjekter de involveres i øker også legitimiteten utad. Omsetning av fast eiendom er en velegnet måte for hvitvasking av utbytte fra kriminell virksomhet, og advokater bistår ofte i denne typen transaksjoner. Hvitvaskingsrisikoen for eiendomsmeglere er vurdert å være betydelig. Advokater som driver eiendomsmegling vurderes å ha en generelt høyere risiko for hvitvasking og lavere sannsynlighet for å avdekke mistenkelige forhold.⁶

Advokatens klientkonto bidrar til anonymitet og er derfor spesielt egnet til å hvitvaske midler.⁷ Av samme grunn er den også egnet til å skjule midler som ledd i terrorfinansiering. Advokater og rettshjelpere har derfor et viktig samfunnsansvar med hensyn til å innrette virksomheten sin på en slik måte at risikoen for å bli misbrukt i hvitvaskings- og terrorfinansieringsøyemed minimeres.

Hvitvaskingsproblematikk er mer enn juridiske spørsmål; det handler om systemer og rutiner, internkontroll, opplæring, overvåkning og holdninger. Det er helt avgjørende for evnen til å etterleve forpliktelsene etter regelverket, at det er etablert en god risikovurdering av virksomheten som oppdateres jevnlig, og at virksomhetens arbeidsrutiner er basert på risikovurderingen og tilpasset den enkelte virksomhet.

Veilederen er skrevet på bakgrunn av Financial Action Task Force (FATF)⁸ sine standarder for tilsynsaktivitet med bransjer underlagt regler for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.

Veilederen har vært endret/oppdatert ved flere anledninger. Førrige endring ble gjennomført 9. september 2021.

Det er ved siste revisjon foretatt materielle endringer knyttet til krav til virksomhetsinnrettet risikovurdering. Endringene er foretatt som følge av Sivilombudets uttalelse i sak 2023/4069. Henvisninger til siste NRA er endret.

1.1 Formålet med veilederen

Formålet med veilederen er å gi uttrykk for Tilsynsrådets forståelse av rekkevidden av hvitvaskingsloven med tilhørende forskrift for advokater og rettshjelpere, slik at det blir enklere å oppfylle tilsynsmyndighetens forventninger til advokatene når det gjelder etterlevelse av dette regelverket.

⁶ NRA 2022, kap. 4.9.

⁷ NRA 2022, kap. 2.4.2.

⁸ Financial Action Task Force (FATF) er en mellomstatlig samarbeidsgruppe for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering som ble opprettet i 1989 etter initiativ fra G7-landene. Hensikten er å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering. Norge ble medlem i 1991. Foruten å fastsette internasjonale anbefalinger, evaluerer også FATF medlemslandene mot anbefalingenes krav, inkludert vurderinger av effektiviteten i tiltakene.

Veilederen skal også bidra til å utvikle en felles forståelse blant norske advokater og rettshjelpere om hva en risikobasert tilnærming til hvitvaskingsfeltet innebærer, herunder heve forståelsen av de prinsippene som ligger til grunn for en slik risikobasert tilnærming. Det vil i den forbindelse også bli gitt anvisning på hva som kjennetegner gode risikovurderinger.

Det presiseres at denne veilederen ikke er uttømmende på noen måte, og at det til syvende og sist vil være advokaten eller rettshjelperen selv som er ansvarlig for å etterleve forpliktelsene etter det til enhver tid gjeldende regelverk på hvitvaskingsfeltet.

Oversikt over relevante kilder:

Regelverk

- Hvitvaskingsloven (2018)
- Hvitvaskingsforskriften (2018)
 - Prop 40 L (2017-2018)
 - Innst. 271 L (2017-2018)
- NOU 2015:12 – Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering – Første delutredning
- NOU 2016:27 – Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II – Andre delutredning
- EUs hvitvaskingsdirektiv
- Straffeloven §§ 135, 136, 136 a og 137 (terrorfinansiering), straffeloven §§ 332, 333, 334, 335 og 336 (heleri) og straffeloven §§ 337, 338, 339, 340 og 341 (hvitvasking)
- Regler for god advokatskikk pkt. 3.1.8: En advokat skal frasi seg et oppdrag hvis han får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen.
- Hvitvaskingsloven – lovkommentar - Jon Petter Rui Gunnar Holm Ringen Kristine Frivold Rørholt, Universitetsforlaget 2021

Veiledere, kommentarer og analyser:

- Finanstilsynets rundskriv Rundskriv 4/2022 – Veileder til hvitvaskingsloven
- Finanstilsynets rundskriv Rundskriv 11/2019 – Veiledning til etterlevelse av hvitvasking i eiendomsmeglingsvirksomhet
- www.hvitvasking.no
- Økokrim/EFEs nettsider om hvitvasking og rapportering
- Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) indikatorliste på hvitvasking
- FATF - Professional Money Laundering, July 2018
- FATF Risk Based Approach Guidance for Legal Professionals 2019
- A Lawyer's Guide to Detecting and Preventing Money Laundering 2014 (En guide som har til formål å gi jurister over hele verden praktisk veiledning for å oppdage og forebygge hvitvasking av penger, har blitt produsert av International Bar Association (IBA) i samarbeid med American Bar Association (ABA) og Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE)
- Rettsdata - Norsk lovkommentar til hvitvaskingsloven v/ Kristine Frivold Rørholt
- Advokatforeningens nettsider om hvitvasking (Kun tilgjengelig for medlemmer)

- International Bar Association and the Secretariat of the Organisation for Economic Co-operation and Development: Report of the Task Force on the Role of Lawyers and International Commercial Structures, may 2019

Nasjonale og internasjonale risikovurderinger:

- Nasjonal risikovurdering - Hvitvasking og terrorfinansiering i Norge 2022
- Økokrim – Trusselvurdering 2022
- EUs supranasjonale risikovurdering - Report From The Commission To The European Parliament And The Council on the assessment of the risks of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities

Der det er tvil om forståelsen av regelverket vil Tilsynsrådets fortolkning bli lagt til grunn ved utøvelse av tilsynsmyndighet.

Tilsynsrådet foretar jevnlig kontroller gjennom stedlige tilsyn og dokumentbaserte tilsyn (årlige egenerklæringer og anmodning om skriftlig redegjørelse). Formålet med slike handlinger er ikke bare å kontrollere advokatenes etterlevelse av regelverket, men også å synliggjøre reglene, få bedre oversikt over risikobildet i bransjen, samt veilede advokatene i den praktiske gjennomføringen av forpliktelsene som følger av regelverket.

1.2 Begrepene hvitvasking og terrorfinansiering

Begrepet "hvitvasking" er i loven definert ved en henvisning til straffeloven § 337 (hvitvasking) og § 332 (heleri).⁹ All befatning med utbytte av en straffbar handling vil dermed være dekket av lovens hvitvaskingsbegrep.

Terrorfinansiering er handling som beskrevet i straffeloven § 135 eller finansiering som beskrevet i straffeloven § 136 a.¹⁰ For advokaten og rettshjelperen er det sentrale om klientens midler på noen måte kan tenkes brukt til å finansiere terrorister, terrorhandlinger eller terrororganisasjoner.

1.3 Pliktene etter hvitvaskingsregelverket

Pliktene etter hvitvaskingsregelverket kan deles i tre:

- **Intern tilrettelegging:**
 - Plikt til å foreta en vurdering av advokatforetakets hvitvaskingsrisiko (*virksomhetsinnrettet risikovurdering*)

⁹ Hvitvaskingsloven § 2 første ledd bokstav a)

¹⁰ Hvitvaskingsloven § 2 første ledd bokstav b)

- Etablere forsvarlige interne rutiner og utpeke en person som er særlig ansvarlig for oppfølgingen av rutinene (hvitvaskingsansvarlig). Dersom risikoen tilsier det, skal man i tillegg ha en etterlevelsesansvarlig som skal følge opp rutinene.¹¹
- Sørge for at ansatte får opplæring i regelverk, interne rutiner og i å avdekke hvitvaskingsforsøk.
- **Kundetiltak:** Plikt til å foreta risikobasert, løpende kontroll av klienter, transaksjoner og juridiske oppdrag.
- **Undersøkelses- og rapporteringsplikt:** Plikt til å undersøke der forhold rundt det aktuelle oppdraget/transaksjonen kan indikere hvitvasking eller terrorfinansiering, og rapportere til Økokrim dersom det etter slike undersøkelser er mistanke om hvitvasking og terrorfinansiering (og unntakene fra rapporteringsplikten ikke kommer til anvendelse).

2 Hvitvaskingslovens rekkevidde

2.1 Hvem omfattes av hvitvaskingsloven?

Hvitvaskingsloven gjelder for praktiserende advokater og rettshjelpere, jf domstolloven § 218. Det er uten betydning på hvilket rettslig grunnlag rettshjelpsvirksomheten er etablert.¹² Hvilken foretaksform som er valgt for virksomheten er også uten betydning for reglens anvendelse.

Det er den enkelte advokat/rettshjelper, og ikke vedkommendes ansatte, som er direkte pliktsubjekter etter hvitvaskingsloven.

Dette innebærer at det er de som driver advokat- og rettshjelpsvirksomhet i eget navn, som i utgangspunktet vil hefte for eventuelle mangler knyttet til etterlevelsen av pliktene etter hvitvaskingsregelverket. Dette selv om andre personer ansatt i foretaket er satt til å følge opp forpliktelsene.

Det fremgår klart av lovens forarbeider at såkalte "husadvokater", "bedriftsadvokater" og "internadvokater" mv. ikke omfattes. Grunnen er at disse ikke yter tjenester på selvstendig grunnlag, slik bestemmelsens ordlyd forutsetter.¹³ Det samme gjelder advokater som er ansatt i stat eller kommune, eller som er ansatt i foreninger. Dersom denne gruppen advokater yter tjenester til andre enn sin arbeidsgiver, vil de likevel være omfattet.

¹¹ Hvitvaskingsloven § 35. Merk at plikten til "internkontroll" gjelder uansett om man har en egen etterlevelsesansvarlig eller ikke. Hvitvaskingsansvarlig kan ha et ansvar også for internkontrollen, for eksempel å ta stikkprøver av etterlevelsen.

¹² Jf. domstolloven § 218 andre ledd nr. 1-4

¹³ Jf. Prop 40 L (2017-2018) Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering pkt. 3.4.5.5

Når advokater opptrer som eiendomsmeglere, følger de regelverket for eiendomsmeglere.¹⁴

Advokater som har styreverv eller liknende er heller ikke omfattet av regelverket, når de opptrer som sådan, såfremt det aktuelle selskapet ikke samtidig er klient. Dersom advokaten mottar informasjon som styremedlem og samtidig representerer selskapet i egenskap av å være selskapets advokat kan dette få betydning for advokatens vurderinger og plikter etter hvitvaskingsregelverket. Det kan i disse tilfellene ikke skilles strengt mellom den informasjonen advokaten mottar som styremedlem og den informasjonen som tilfaller han/henne under arbeidet som selskapets advokat.

Retts hjelpstiltak som for eksempel Juss Buss, JURK eller lignende omfattes av bestemmelsen.

En advokat/retts hjelper vil heller ikke omfattes av regelverket i de tilfeller han/hun representerer seg selv. Hvis advokaten/retts hjelperen derimot representerer seg selv og bistår andre i samme sak, er man omfattet.

Bostyrere:

Etter hvitvaskingsloven 2018 er ikke bostyrere i konkursbo lenger omfattet av bestemmelsene i loven. Etter konkursloven § 122 a siste ledd er imidlertid bostyrere pliktige til å rapportere til Økokrim - Enheten for finansiell etterretning (EFE) når de oppdager forhold som har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering.¹⁵

Forarbeidene til hvitvaskingsloven 2018 drøfter bare bostyreropdrag i forbindelse med konkurs. Det legges derfor til grunn at advokater som påtar seg andre typer bostyreropdrag, herunder opptrer som testamentsfullbyrder, vil være rapporteringspliktige dersom advokaten utfører oppdrag eller transaksjoner som omfattes av hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav c).

Der advokater påtar seg offentlig skifteoppdrag legger Tilsynsrådet til grunn at det skjer på vegne av Domstolen.

2.2 Hvilke oppdrag omfattes av hvitvaskingsloven?

Implementering av hvitvaskingsregelverket for advokat- og retts hjelpsvirksomheter byr på utfordringer ettersom det kun er deler av advokatenes virksomhet som faller inn under regelverket. Dersom advokatens tjenester først faller inn under regelverket må vedkommende kunne påvise at samtlige av forpliktelsene etter hvitvaskingsregelverket er oppfylt.

¹⁴ Det vises til Finanstilsynets rundskriv 11/2019 – Veiledning til etterlevelse av hvitvaskingsregelverket i eiendomsmeglingsvirksomhet

¹⁵ Jf. Prop 40 L (2017-2018) pkt 3.4.6.5 og pkt 6.7.6

Det må være en **transaksjon** involvert for at advokatens oppdrag skal være omfattet av regelverket. Tilsynsrådet har gjennom sin tilsynsvirksomhet erfart store forskjeller når det gjelder advokatenes forståelse av lovens transaksjonsbegrep. Selv om nedslagsfeltet for advokater er blitt innsnevret ved hvitvaskingsloven (2018) er forståelsen av dette begrepet fortsatt helt sentralt i vurderingen av hvorvidt et advokatoppdrag omfattes av regelverket eller ikke, og dermed også for foretakets evne til å kunne etterleve sine forpliktelser. Det er særlig avgrensningene knyttet til formuleringen "planlegging eller utføring av transaksjon" som i praksis har vist seg å reise tolkningstvil blant advokatene.

Lovens generelle krav til risikovurdering av foretakets virksomhet, herunder samlede portefølje, avhenger av om advokaten/rettshjelperen har oppdrag som omfattes av hvitvaskingsloven § 4 andre ledd bokstav c). Risikovurderingen omfatter en vurdering av hvordan advokaten/rettshjelperen kan misbrukes, herunder hvilke potensielle oppdrag vedkommende kan påta seg. Risikovurderingen bør derfor foretas uavhengig av om advokaten/rettshjelperen har oppdrag i porteføljen som omfattes av hvitvaskingslovens virkeområde, selv om dette ikke er en plikt etter gjeldende rett, jf Sivilombudets uttalelse i sak 2023/4069.

Etter hvitvaskingsloven § 4 annet ledd første punktum gjelder loven for advokatene og rettshjelperne "under utøvelsen av deres yrke". Det følger av EUs annet hvitvaskingsdirektiv at det er utøvelsen av de ulike tjenestene som er underlagt hvitvaskingsdirektivets forpliktelser.¹⁶ Advokaten eller rettshjelperen kan derfor ikke omgå forpliktelsene etter hvitvaskingsregelverket ved å hevde at klientoppdraget er behandlet på fritiden.

2.3 Transaksjonsbegrepet

Begrepet transaksjon er definert i hvitvaskingsloven § 2 første ledd bokstav d), og omfatter "enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder".

Hvitvaskingsloven av 2018 er en videreføring av hvitvaskingsloven av 2009 som igjen bygget på hvitvaskingsloven av 2003. Tidligere lovforarbeider vil derfor fortsatt være relevante kilder. Opplistingen som nevnt over kan ikke oppfattes å være uttømmende, og selve transaksjonsbegrepet skal fortsatt tolkes vidt.¹⁷ Transaksjoner omfattes uavhengig av om de er utført i tilknytning til en virksomhet eller ikke.¹⁸ Det er uten betydning om klienten er en fysisk eller en juridisk person.

I hvitvaskingsloven av 2018 er anvendelsesområdet for advokater lagt nærmere opp til ordlyden i EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv.¹⁹

¹⁶ EUs rådsdirektiv 2000/12/EF av 4. desember 2001

¹⁷ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003), s. 103

¹⁸ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003), s. 38

¹⁹ (EU) 2015/849

Loven kommer til anvendelse for advokater i to sett av situasjoner:²⁰

1) Når advokaten på klientens vegne utfører en finansiell transaksjon *eller* en transaksjon som gjelder fast eiendom, eller

2) når advokaten bistår ved planlegging eller utføring av transaksjon for klient i forbindelse med

- kjøp og salg av fast eiendom eller virksomhet
- forvaltning av en klients penger, verdipapir eller andre aktiva
- åpning eller forvaltning av bank- eller verdipapirkonto
- fremskaffelse av nødvendig kapital til opprettelse, drift eller ledelse av selskap
- opprettelse, drift eller ledelse av selskap, fond eller en lignende juridisk person eller formuesmasse, herunder utenlandsk trust eller tilsvarende juridisk arrangement

Ad 1)

Lovens ordlyd "*finansiell transaksjon eller transaksjon som gjelder fast eiendom*" vil i praksis omfatte alle transaksjoner. All betalingsformidling vil være omfattet. Det samme antas å gjelde for inndrivelse av fordringer eller sikring av penger eller andre verdiposter. Det omfatter også situasjoner hvor advokaten eller rettshjelperen for eksempel kjøper noe i klientens navn eller for klientens regning.²¹

Transaksjonene omfatter videre tilfeller der advokaten eller rettshjelperen, etter fullmakt fra klienten, kjøper en fast eiendom i klientens navn og for klientens regning. Noe annet gjelder i tilfeller som nevnt under 2) første kulepunkt, som omfatter tilfeller der advokaten/rettshjelperen gir råd til klienten i forbindelse med kjøp og salg av fast eiendom eller virksomhet.

²⁰ Hvitvaskingsloven (2018) § 4 annet ledd bokstav c)

²¹ Jf Innst. 271 L (2017–2018) pkt 2.1.1

Når advokaten stiller klientbankkontoen til rådighet i forbindelse med en overføring av penger, må advokaten vurdere om overføringen utgjør et selvstendig oppdrag underlagt hvitvaskingslovens anvendelsesområde. Transaksjonens forbindelse til den juridiske bistanden som ytes vil være avgjørende for vurderingen. Formidling av oppgjør i forbindelse med en kunsthandel over klientkonto basert på klientens instruks vil for eksempel være omfattet av begrepet «utfører» «finansiell transaksjon», selv om advokaten i forbindelse med transaksjonen også har gitt juridiske råd knyttet til regelverket for import eller eksport av kunstverk.

Ad 2)

Dersom advokaten gir råd til klienten i forbindelse med planleggingen eller utføringen av transaksjonen, er det tale om bistand. Hvorvidt slik rådgivning er omfattet av transaksjonsbegrepet avhenger igjen av om bistanden faller inn under de i loven opplistede saksområder.

Nedenfor følger eksempler på hva som faller innenfor og utenfor lovens anvendelsesområde for advokater:

Kjøp og salg av fast eiendom og virksomheter:

Det er kun aktiviteter i forbindelse med kjøp og salg av fast eiendom og virksomheter som er omfattet av loven. Utleievirksomhet og eiendomsadministrasjon faller i utgangspunktet utenfor etter lovens ordlyd, men merk at utleie er forhold som etter omstendighetene kan omfattes av reglene som gjelder for eiendomsmeglingsvirksomhet.²² Pantsettelse, tinglysning, tomtedeling og stiftelse av andre rettigheter i eiendommen i forbindelse med et kjøp eller salg faller også innenfor.

Forvaltning av en klients penger, verdipapir eller andre aktiva:

Det er uten betydning hvilke formuesposter advokaten eller rettshjelperen forvalter for klienten, eller om det er tale om en aktiv eller passiv forvaltning.

Det fremkommer ikke klart av loven eller forarbeidene hvorvidt advokatens behandling av klientmidler gjør at advokaten omfattes av hvitvaskingsloven, herunder om mottak av- eller innbetaling av et forskudd på salær til advokatens klientbankkonto omfattes av bestemmelsen. Midler innestående på klientkonto administreres av advokaten/rettshjelperen, men tilhører klienten. Samtidig er kontoen undergitt særskilt beskyttelse mot innsyn og kontroll fra myndigheter og andre.

²² Se Finanstilsynets rundskriv Rundskriv 11/2019 – Veiledning til etterlevelse av hvitvasking i eiendomsmeglingsvirksomhet

Også *forskudd på salær* skal behandles etter de alminnelige reglene om klientmiddelbehandling.²³ Hvorvidt advokatens håndtering av klientmidler, herunder forskudd på salær, faller inn under hvitvaskingslovens virkeområde, må bero på en vurdering av de nærmere omstendigheter. Det avgjørende er om det er naturlig å anse håndteringen av klientmidlene som *forvaltning* av klientens penger. Ordinær innbetaling av forskudd i tråd med anmodning fra advokaten er ikke omfattet. Momenter som beløpets størrelse, hvordan innbetaling har skjedd, om beløpet står i forhold til oppdraget og hvorvidt det blir stående uavregnet over tid, vil kunne gi en veiledning.

Advokaten må foreta en konkret risikovurdering i det enkelte tilfelle. Tilsynsrådet anbefaler at advokaten innretter sine rutiner på en slik måte at enhver overføring til og fra klientkonto kan innebære en transaksjon etter hvitvaskingsloven. Advokaten bør være særlig oppmerksom på risikoen for hvitvasking i tilfeller der innbetalt forskudd på salær samlet sett er betydelig og/eller det er blitt innbetalt fra en tredjeperson. Selve plasseringen kan også benyttes for å skjule midlene.

Mottak av salær etter påkrav er ikke en transaksjon som omfattes av hvitvaskingslovens transaksjonsbegrep.

Fremskaffelse av nødvendig kapital til opprettelse, drift eller ledelse av selskap:

Søknader om lån og emisjoner omfattes av alternativet. Spesielt gir lån gode muligheter for å tilsløre en eventuell ulovlig opprinnelse til midlene som lånes ut. Også der et lån gjelder lovlige midler, vil en pengeoverføring ved sammenblanding kunne tilsløre opprinnelsen til eventuelle andre ulovlig ervervede midler på kreditors hånd.

Opprettelse, drift eller ledelse av selskap, mv.:

Bistand i forbindelse med strukturelle disposisjoner som gjelder drift, herunder avvikling av selskaper, fusjoner, oppkjøp mv. omfattes av regelverket.

Bistand i forbindelse med opprettelse av aksjeselskaper faller innenfor regelverket selv om ikke innskuddet for opprettelse av selskapet går via firmaets klientkonto. Selv om transaksjonen går gjennom en norsk bank innebærer ikke det at advokatens bistand faller utenfor regelverket.

Loven får også anvendelse på transaksjoner som isolert sett ikke berører Norge, for eksempel der en person ønsker advokatens bistand til å flytte et pengebølg fra en bankkonto i et fremmed land til et annet.

Hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav c) gjelder *fremtidige* transaksjoner.²⁴

²³ Det følger av advokatforskriften § 3-1 at mottatt forskudd på utlegg og salær skal settes inn på klientkonto undergitt særskilte regler og behandles som betroede midler, jf advokatforskriften kapittel 3. Det følger av forarbeidene til hvitvaskingsloven 2018 at dette er tilsvarende som etter tidligere hvitvaskingslov og at "*behandling av klientmidler vil omfattes av lovforslagets punkt om forvaltning av klientens midler, eventuelt ved åpning av bankkonto på vegne av klienten*", jf Prop 40 L (2017-2018) pkt 3.4.5.5. Se for øvrig Borgarting lagmannsretts dom inntatt i RG 2007 s. 1582, der det ble lagt til grunn at forskudd på salær var omfattet av transaksjonsbegrepet etter daværende hvitvaskingslov.

²⁴ Ordlyden i hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav c) "*planlegging eller utføring*" knytter seg til nåtid eller fremtid. Oppdrag knyttet til allerede foretatte transaksjoner kan imidlertid utløse straffeansvar for advokaten etter straffeloven § 332 flg. (heleri).

Saker som typisk *ikke* omfattes av loven vil være straffesaker, barnefordelingssaker, saker om samværsrett, saker hvor det gis bistand til å opprettholde eksisterende tilstand (blant annet krav om fastholdelse av tinglige og obligatoriske rettigheter i et formuesgode), samt etablering og registrering av eller sletting av begrensede rettigheter i et formuesgode. Bistand til utforming av et testament vil normalt heller ikke være omfattet av hvitvaskingsloven. Unntak kan tenkes der testamentet/arvepakt regulerer overdragelse av fast eiendom.

2.4 Planlegging av en transaksjon

Det er viktig å merke seg at også *planlegging* av en finansiell transaksjon av den typen som er listet opp i alternativ to i § 4 annet ledd bokstav c) omfattes av loven. Spørsmålet advokaten og rettshjelperen må stille seg er: ***Kan mitt arbeid for klienten ende med en transaksjon på sikt?***

Hvis svaret på dette spørsmålet er ja, og man er innenfor de saksområder som listet opp i hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav c), kan oppdraget utvikle seg slik at man på et tidspunkt i prosessen vil være innenfor lovens virkeområde. Dette selv om man ikke selv skulle forestå den transaksjonen som er under planlegging.

I noen tilfeller kan advokatoppdraget endre karakter underveis. Det er derfor viktig at risikovurderingene og arbeidsrutinene og er rettet inn mot oppdraget, ikke bare kunden, og at det foretas en løpende vurdering hvor oppdraget endrer karakter.

Lovens krav til opplysninger og dokumentasjon inntreffer når endringene i oppdraget har manifestert seg, eventuelt når det kan fastslås med sikkerhet at de vil melde seg.

Eksempel på utfordring:

Advokaten representerer hovedaksjonæren i et aksjeselskap. På tidspunktet for aksept av oppdraget gjelder oppdraget juridisk bistand i forbindelse med en tvist om hvordan selskapet bør drives. Oppdraget er på dette tidspunktet ikke vurdert omfattet av hvitvaskingsloven. Erfaringsvis ender imidlertid ofte tvister mellom aksjonærer med at aksjer blir overført. Oppdraget kan dermed bli omfattet av transaksjonsbegrepet i hvitvaskingsloven § 2 første ledd bokstav d). Ved aksept av oppdraget bør advokaten derfor vurdere om det er sannsynlig at man senere vil komme til å bistå i planleggingen av en finansiell transaksjon.

2.5 Eiendomsmegling

Advokatenes rett til å drive eiendomsmevlingsvirksomhet i kraft av norsk advokatbevilling er hjemlet i eiendomsmevlingsloven § 2-1 første ledd nr. 2. Bestemmelsen innebærer at advokater ikke behøver særskilt tillatelse til å drive eiendomsmevlingsvirksomhet, men må stille særskilt sikkerhet for eiendomsmevlingsoppdragene. I det øyeblikket sikkerhet er stilt, blir advokaten registrert i Finanstilsynets virksomhetsregister med rett til å drive eiendomsmevlingsvirksomhet. Advokaten kommer da også under Finanstilsynets tilsyn hva gjelder eiendomsmevlingsvirksomheten, og følges automatisk opp når det gjelder årlig rapportering.²⁵

I forbindelse med vedtakelse av hvitvaskingsloven av 2018 presiserte Finanskomiteen at advokater som opptre som eiendomsmevlere alltid vil være underlagt hvitvaskingsloven.²⁶

De fleste oppgjørsoppdrag som advokaten påtar seg i forbindelse med en eiendomstransaksjon vil omfattes av bestemmelsen. Det avgjørende for vurderingen av om oppdraget anses å være eiendomsmevlingsvirksomhet, blir hvorvidt advokaten i eiendomsoppdraget *opptrer som mellommann, herunder forestår oppgjør*, jf eiendomsmevlingsloven § 1-2 annet ledd.

Det forutsettes at de advokater som påtar seg eiendomsmevlingsoppdrag setter seg godt inn i [Finanstilsynets rundskriv 11/2019](#) – Veiledning til etterlevelse av hvitvaskingsregelverket i eiendomsmevlingsvirksomhet – og etterlever de anbefalinger som er gitt her. Merk for øvrig hvitvaskingsloven § 15 tredje ledd, der det fremgår at man før oppgjør også skal gjennomføre kundetiltak overfor oppdragsgiverens medkontrahent.

²⁵ Jf Finanstilsynets brev av 9.1.2017 til Advokatforeningen – Grensen mellom advokaters retts hjelpvirksomhet og mellommannsvirksomhet ved omsetning av fast eiendom

²⁶ Innst. 271 L (2017-2018) pkt. 2.2.1

3 Risiko for hvitvasking og terrorfinansiering i advokat- og rettshjelpsforetak

3.1 Innledning

Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering 2022 vurderer den generelle risikoen for hvitvasking i advokatbransjen i Norge til å være betydelig. Risikoen er vurdert å være høyere enn ved forrige Nasjonale risikovurdering, primært som følge av bedre informasjonsgrunnlag.²⁷

Risikoen knytter seg særlig til bruk av klientbankkonto. Der advokaten har mangelfull kunnskap om bakgrunnen for en transaksjon, for eksempel der advokatens bistand er begrenset til å motta eller videreformidle et oppgjør, øker risikoen. Enkelte sider ved advokatvirksomheten vil kunne være mer utsatt. Både advokatens kundegruppe og oppdragsportefølje kan tilsi at risikoen er høy.²⁸ Også forhold knyttet til driften internt kan tilsi forhøyet risiko, for eksempel der advokatene mangler kunnskap om risikofaktorene, der virksomheten er etablert med mange ansatte og flere filialer, mv.

Bruk av advokatens klientkonto fremmer anonymitet rundt pengeoverføringer og er derfor spesielt egnet til å hvitvaske midler og til å skjule finansiering av terror. Tilsynsrådet legger til grunn at transaksjoner som innebærer bruk av klientbankkonto som utgangspunkt vil innebære forhøyet risiko, jf. hvitvaskingsforskriften § 4-9 første ledd bokstav b) nr. 2.

Omsetning av fast eiendom, som advokater ofte bistår med, er en velegnet måte å hvitvaske utbytte fra kriminell virksomhet på. Ettersom advokaten opptrer på vegne av andre, kan stillingen i seg selv være egnet til å tilsløre ulike typer illegitime forhold. Kriminelle aktører bruker stadig mer sofistikerte og komplekse metoder for å kanalisere ulovlige midler inn i, og gjennom, det finansielle systemet.

Selv om advokaten har høy bevissthet når det gjelder den generelle forekomsten av hvitvasking av penger, oppstår det ytterligere sårbarheter når det gjelder risikoen for terrorfinansiering. Det fordi terrorfinansiering kan handle om mindre beløp. Aktiviteten kan i tillegg fremstå både som uskyldig og som moralsk god, noe som bidrar til å tilsløre klientens egentlige intensjoner (for eksempel maskeringsfinansiering som veldedige donasjoner).²⁹

²⁷ NRA 2022, kap. 4.

²⁸ Se NRA 2022 kap. 2.2 for trusselbildet sektorvis

²⁹ A Lawyer's Guide to Detecting and Preventing Money Laundering 2014, s. 24

3.2 Generelt om risiko for hvitvasking og terrorfinansiering

Hvitvasking kan gjennomføres i tre faser:

- Plassering: Misbruk av tjenester for å introdusere pengene i ulike finanssystemer
- Tilsøring: Misbruk av tjenester for å tilsløre utbyttets opprinnelse
- Integrasjon: Reinvesteringer i det legale markedet

FATF har identifisert enkelte juridiske tjenester som spesielt utsatt for misbruk av kriminelle i sammenheng med hvitvasking og finansiering av terrorisme.³⁰

- Bruk av klientkonto
- Kjøp og salg av fast eiendom
- Falske søksmål
- Opprettelse av selskaper, veldedige organisasjoner og trustar
- Drift av selskaper, veldedige organisasjoner og trustar

I Nasjonal risikovurdering 2022 er det også pekt på følgende risikofaktor der advokater kan involveres i transaksjonen:³¹

- Fiktive lån

Det må understrekes at hvitvasking ofte skjer gjennom normale transaksjoner, for eksempel der arbeidsinntekt eller kapitalgevinst som er unndratt beskatning på en straffbar måte, brukes i nye transaksjoner som i seg selv ikke vekker mistanke. Advokaten kan på ulike måter bli oppmerksom på at slike tilsynelatende regulære transaksjoner eller oppdragsbeskrivelser kan ha sammenheng med utbytte fra straffbare handlinger.

Transaksjoner som foretas av klientens motpart, eller en utenforstående med tilknytning til klienten, kan også vekke en mistanke som utløser undersøkelsesplikt.

³⁰ A Lawyer's Guide to Detecting and Preventing Money Laundering 2014, s. 24

³¹ NRA 2022, kap. 4.12 - Advokater

3.2.1 Risikoklassifisering etter gruppe

Risikoen for hvitvasking kan deles i tre grupper:

- Risiko knyttet til geografisk område (landrisiko)
- Risiko knyttet til klient (klientrisiko)
- Risiko knyttet til oppdragets art (oppdragsrisiko)

Relevante risikofaktorer knyttet til den enkelte gruppe, se hvitvaskingsforskriften § 4-9.

Landrisiko	Klientrisiko	Oppdragsrisiko
Land som er undergitt sanksjoner, embargoer eller tilsvarende tiltak, initiert av for eksempel FN.	Nasjonale og/eller internasjonale politisk eksponerte personer (PEP) – se <i>hvitvaskingsloven § 2 første ledd bokstav f)</i>	Tjenester og transaksjoner som fremmer anonymitet, typisk bruk av klientbankkonto
Land som er utpekt av troverdige kilder (FATF, Transparency International, Det internasjonale pengefondet, Verdensbanken, Europeiske Union, etc.) på følgende områder:	Klienten er vanskelig å identifisere på grunn av komplekse selskapsstrukturer eller andre arrangementer knyttet til klienten, for eksempel bruk av stråmenn på eier- og kontrollsiden av et selskap.	Transaksjonen synes å mangle et legitimt formål, er usedvanlig stor eller kompleks, er uvanlig i forhold til kundens kjente forretningsmessige eller personlige transaksjoner
1. Manglende implementering av anti-hvitvaskingsregelverk	Veldedige organisasjoner som ikke er underlagt myndighetenes eller andre uavhengige organers tilsyn.	Advokaten fungerer som finansiell mellommann, og kvitterer for overføring av midler gjennom kontoer han/hun kontrollerer.
2. Høy forekomst av korrupsjon og annen kriminalitet	Ønske om bruk av finansielle mellommenn som ikke er underlagt hvitvaskingsregelverk eller myndighetenes- eller andre uavhengige organers tilsyn.	Bistand med å skjule reelt eierskap fra relevante myndigheter.
3. Tilstedeværelse av organisasjoner/bevegelser som støtter eller driver terrorvirksomhet	Klienter som:	Tjenester på områder hvor advokaten mangler kompetanse.
4. Land som anses som skatteparadis	<ul style="list-style-type: none"> • driver virksomhet på en ukonvensjonell måte, • genererer store kontantbeløp i sin virksomhet, • ikke har adresse eller har flere adresser, • endrer den som betaler underveis i oppdraget • endrer parten i transaksjonen underveis i oppdraget • endrer utførelse underveis • unnlater å gi tilfredsstillende forklaring på valg av oppdrag/transaksjon 	Overføring av fast eiendom mellom partene i en uvanlig kort tidsperiode.
		Betaling fra utenforstående tredjeparter.
		Tilbud om ekstraordinær betaling for tjenester som normalt ikke vil foranledige høye salær.
		Bistand som normalt ikke forutsetter bruk av advokat.

3.2.2 Skjema over risikofaktorer, mv.

Som vedlegg til denne veilederen finner du et skjema over risikofaktorer. Skjemaet kan benyttes i forbindelse med foretakets risikoanalyse både på foretaksnivå, klientnivå og saksnivå. Se også punkt 3.2.3.

3.2.3 Indikatorlister

Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) har utarbeidet en liste over mistenkelige transaksjoner for advokater. Økokrim har publisert listen på sine [nettsider](#) og finnes [her](#).

Økokrim v/ Enheten for Finansiell etterretning (EFE) har utarbeidet liste over faktorer som kan indikere terrorfinansiering. Tilsynsrådet vil sende ut denne listen til alle praktiserende advokater gjennom Altinn-portalen, og kan også oversendes etter henvendelse. Det anbefales at advokatene gjennomgår listene og bruker den aktivt opp mot egne risikovurderinger.

Det presiseres at mottakere av EFEs indikatorliste pålegges taushetsplikt etter politiregisterloven § 35, jf. straffeloven § 209 og skal ikke distribueres utenfor den rapporteringspliktiges institusjon.

3.3 Virksomhetsinnrettet risikovurdering

Risikoen for hvitvasking i et advokat- eller rettshjelperforetak vil variere alt etter hvilke kunder som tas inn, hvilke tjenester som tilbys og hvor i verden oppdragene gis og utføres.

Advokater og rettshjelpere som har oppdrag som omfattes av hvitvaskingslovens virkeområde, må vurdere virksomhetens generelle risiko for å bli misbrukt til hvitvasking og terrorfinansiering på et overordnet nivå, hensett virksomhetens størrelse, tjenestetilbud og det markedet foretaket opererer i.³² For å få dette til, er det helt nødvendig at advokaten/ rettshjelperen har god innsikt i hva hvitvasking er og kan være, samt hvilke metoder som benyttes. Man må kort sagt ha en forståelse av hvordan kriminelle aktører handler, hvilke nettverk de opererer i og hvordan de går frem. Det er derfor viktig at advokaten/rettshjelperen holder seg oppdatert på både nasjonale og internasjonale risikovurderinger og analyser som blir publisert. Et eksempel finner du her: [FATF - Professional Money Laundering, July 2018](#)

³² Jf. hvitvaskingsloven § 7

Det overordnede risikobildet må også inkludere interne forhold som kan påvirke risikoen.³³

Advokatforetak som driver utstrakt "transaksjonsvirksomhet" vil ha en høyere risiko for å bli brukt til hvitvasking enn foretak som har færre oppdrag som omfattes av hvitvaskingsregelverket. Det forventes derfor at disse firmaene bruker større ressurser på å iverksette effektive hvitvaskingsrutiner, samt utøve intern kontroll med etterlevelse av foretakets egne rutiner, sammenliknet med for eksempel et enkeltpersonforetak som i liten utstrekning tilbyr tjenester som omfattes av regelverket.³⁴

Foretak som helt unntaksvis påtar seg oppdrag som faller innenfor hvitvaskingsloven, vil på den annen side kunne ha dårligere forutsetninger for å avsløre et eventuelt hvitvaskingsforsøk, og det kan derfor være noe høyere risiko involvert for slike enkeltstående oppdrag.

Få ansatte og liten drift gir ikke fritak fra regelverket. Selv om foretaket har svært få oppdrag omfattende av hvitvaskingsloven må advokatene sørge for å etablere hensiktsmessige systemer og kontroller, etter en risikobasert tilnærming, med hensyn til omfanget av og arten av den virksomhet som drives.

De risikobaserte vurderingene som må gjennomføres er nærmere omtalt under pkt. 4.2.

3.3.1 Organisasjonsmodell som risikofaktor

Måten advokatforetaket drives på og er organisert vil kunne påvirke foretakets evne til å etterleve hvitvaskingsregelverket, og dermed risikoen.

Foretakets størrelse, herunder antallet ansatte, om det er organisert i flere filialer og eventuelt i utlandet utgjør sårbarhetsfaktorer som vil påvirke det samlede risikobildet. Når etterlevelsen avhenger av flere personer, vil det for eksempel være viktigere å ha iverksatt gode opplærings- og internkontrollrutiner i virksomheten. Ressursene som settes av til anti-hvitvaskingsarbeid, elektroniske systemer, effekten av opplæring, internkontroll og ulike former for internt press (eks. faktureringspress, kundepress) er også forhold som må hensyntas når virksomhetens totale risikobilde skal kartlegges og rutiner tilpasses virksomheten.³⁵

Også organisasjonskulturen kan i praksis få stor betydning for risikobildet. I foretak som har sentralisert ledelsesbeslutninger og delegert disse til et eget organ, kan innføring av rutiner, internkontroll og oppfølging av hvitvaskingsregelverk fremstå som en enklere prosess – nettopp fordi beslutningsmyndigheten er sentralisert.

³³ Jf pkt. 3.3.1 - Organisasjonsmodell som risikofaktor

³⁴ Jf. hvitvaskingsloven § 6 og FATF Risk Based Approach Guidance for Legal Professionals 2008, s. 29

³⁵ Jf hvitvaskingsloven § 7 og § 8.

For den som utnevnes som hvitvaskingsansvarlig i foretaket, vil det for eksempel være lettere å forholde seg til ett organ, enn til flere selvstendige partnere med ulike oppfatninger om den interne organiseringen. I firmaer der administrasjonen er skilt ut, kan det også være enklere for en ansvarlig å utøve aktiv styring når det gjelder foretakets etterlevelse av egne rutiner. Det vil også kunne være enklere å drive internjustis i et foretak med en sentralisert og begrenset ledelse, enn i et foretak med mange likestilte partnere.

En viktig del av etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket ligger i det å kjenne sin kunde. En annen viktig faktor ligger i at advokaten forstår den forretningsmessige bakgrunnen for oppdraget. Advokatforetak som har en mer strategisk tilnærming, både til kundemassen og til det å påta seg oppdrag, vil kunne ha en fordel på begge disse områdene. I slike foretak kan det for eksempel være lettere for eierne å se verdien av å investere i gode verktøy og systemer når det gjelder screening av kunder og oppdrag i en tidlig fase.

3.3.2 Advokater som påtar seg eiendomsmeglingsoppdrag

Hvitvaskingsrisikoen generelt for eiendomsmeglere er ansett som betydelig. Risikoen er særlig knyttet opp til virksomhetens bruk av klientkonto.

Risikoen for hvitvasking vurderes generelt å være høyere der det er advokater som påtar seg slike oppdrag, enn der eiendomsmeglingen utføres av eiendomsmeglingsforetak. Dette fordi advokaters eiendomsmeglingsoppdrag ofte begrenser seg til selve oppgjøret, og denne begrensningen normalt medfører mangelfull kjennskap til innholdet i avtalen, partene og salgsobjektet. For oppdrag tilknyttet rehabiliteringsprosjekter, nyboligprosjekter samt næringseiendommer er risikoen også vurdert som høyere.³⁶

I motsetning til advokatmegleren er eiendomsmeglingsforetak også underlagt forskrift om risikostyring og internkontroll. Eiendomsmeglingsforetakene har dermed et grunnleggende rammeverk med risikovurderinger, arbeidsrutiner og internkontrollrutiner som advokatmeglerne ikke har.

3.3.3 Risiko ved salg av hylleselskaper

Ved bruk av hylleselskaper kan advokatens involvering bidra til å skape legitimitet. Ved salg av hylleselskaper er det derfor viktig at advokaten gjør en grundig undersøkelse for å klarlegge formålet med bruken av hylleselskapet. Dette gjelder særlig ettersom andre foretak, som også er underlagt hvitvaskingsregelverket, vil være fratatt muligheten til å

³⁶ NRA 2022, kap. 4.9 - Eiendomsmeglere

foreta en selvstendig hvitvaskingskontroll ved etablering av kundeforholdet, men må basere seg på advokatens vurdering og etterfølgende overvåkning av et allerede etablert kundeforhold.

Eksempelvis vil selskapets bankforbindelse og revisor følge med ved salget. Aktører som har problemer med å etablere et kundeforhold mot bank eller revisor kan derfor benytte et hylleselskap for å kjøpe seg inn i et allerede etablert kundeforhold.

Advokaten må ha ekstra årvåkenhet knyttet til hvor pengene for kjøpet kommer fra, og eventuelt også hvor den senere oppkapitaliseringen av selskapet kommer fra.

4 Advokatens- og rettshjelperens plikter

I advokat- og rettshjelperforetak som driver virksomhet som omfattes av hvitvaskingsregelverket må det både foretas risikovurderinger og innføres administrative rutiner for å oppfylle de krav som hvitvaskingsloven stiller.

Hvor omfattende disse risikovurderingene og rutinene må være beror på advokatforetakets virksomhet (type foretak, oppdragstype, klientgruppe, geografisk område for tjenesteutførelse).³⁷

Risikovurderingene er helt avgjørende for foretakets evne til å etterleve de øvrige forpliktelsene etter hvitvaskingsloven.

4.1 Praktiske hjelpemidler

Som eget vedlegg til veilederen (punkt 10) finner du et skjema over risikofaktorer. Skjemaet gir en praktisk veiledning i forbindelse med foretakets risikoanalyse både på foretaksnivå, klientnivå og saksnivå. Vær oppmerksom på at skjemaet ikke er uttømmende, og at risikofaktorene vil endre seg over tid. Hold deg derfor oppdatert på nasjonale og internasjonale risikovurderinger som blir publisert.

Advokatforeningen har utarbeidet hjelpemidler for sine medlemmer.

4.2 Risikovurderinger

4.2.1 Overordnet risikovurdering av foretaket – hvitvaskingsloven § 7

Advokater og rettshjelpere som har oppdrag som omfattes av lovens virkeområde plikter å foreta en konkret overordnet risikovurdering av eget foretak (virksomhetsinnrettet risikovurdering).

Risikovurderingen omfatter en vurdering av hvordan advokaten/rettshjelperen kan misbrukes, herunder hvilke potensielle oppdrag vedkommende kan påta seg og hvilke tjenester som er utsatt for misbruk. Tilsynsrådet anbefaler derfor at risikovurderingen

³⁷ Hvitvaskingsloven § 7 fjerde ledd og § 8 andre ledd, jf § 6.

foretas uavhengig av om advokaten/rettshjelperen har oppdrag i porteføljen som omfattes av hvitvaskingslovens virkeområde.

Formålet med den overordnede risikovurderingen er å synliggjøre *hvor i virksomheten risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering befinner seg*, og hvordan denne vurderes av selskapet selv.

I tillegg til eksterne forhold (trusler mot virksomheten) må også interne forhold (sårbarheter ved virksomheten) identifiseres og vurderes i den overordnede risikovurderingen.³⁸ Det er den iboende risikoen som skal synliggjøres og vurderes. Vurderingen er derfor uavhengig av eventuelle risikobegrensende tiltak som er innført i virksomheten.

Terrorfinansieringsrisikoen skal alltid vurderes, også der konklusjonen er at risikoen er marginal.

Den overordnede risikovurderingen skal tilpasses det enkelte foretak og må foretas med utgangspunkt i virksomhetens forretningsmodell. Ved vurderingen skal det særlig tas hensyn til hvilke tjenester foretaket tilbyr, hvilke klienter foretaket bistår og hvilke geografiske risikofaktorer som finnes.

I større foretak kan det etter omstendighetene være behov for å utarbeide risikovurderinger for flere forretningsområder. Disse vil igjen kunne variere i omfang og kompleksitet, avhengig av forretningsområde, kunderisiko, antall transaksjoner, etc.

Risikovurderingen skal holdes oppdatert og den skal kunne dokumenteres.³⁹

Risikovurderingen må derfor nedfelles skriftlig.

Tilsynsrådet forventer at den skriftlige risikovurderingen både analyserer og konkluderer på risikonivået på hvert av de tre nivåene (klienter, tjenester og geografi) innenfor egen virksomhet, jf hvitvaskingsloven § 7. Det er ikke nok å liste opp ulike risikofaktorer knyttet til de tre områdene.

Risikovurderingen skal utformes på en slik måte at den kan danne grunnlag for foretakets rutiner, interne retningslinjer og øvrige tiltak som iverksettes for å forhindre at foretaket blir misbrukt til hvitvaskings- eller terrorfinansieringsformål. Den skal ta konkret stilling til i hvilket omfang de identifiserte risikofaktorer påvirker den samlede risiko for at virksomheten kan bli misbrukt.

Risikovurderingen skal minst omfatte alle temaene i hvitvaskingsloven § 7 andre ledd:

- a) egen virksomhet, herunder særlig virksomhetens art og omfang
- b) virksomhetens produkter, tjenester og kundeforhold
- c) type kunder og kundegrupper

³⁸ Jf veilederens pkt 3.3.1 - Organisasjonsmodell som risikofaktor

³⁹ Hvitvaskingsloven § 7 femte ledd

d) geografiske forhold

Plikten til å utarbeide en overordnet risikovurdering for foretaket påhviler i utgangspunktet den enkelte advokat/rettshjelper. Hver enkelt av foretakets advokater/rettshjelpere kan derfor bli holdt ansvarlig for manglende risikovurderinger og manglende rutiner i foretaket, selv om vedkommende mangler formell eller reell styringsposisjon i foretaket. I praksis vil imidlertid en overordnet risikovurdering ikke kunne etableres uten at foretakets ledelse legger forholdene til rette for det. Foretaket som sådan vil derfor kunne bli holdt ansvarlig for manglende etterlevelse på dette punkt.

Advokatforetakets ledelse bør vurdere revisjon av foretakets overordnede risikovurdering på jevnlig basis, for eksempel en gang pr. år. Det må da tas stilling til om risikobildet i foretaket har endret seg, for eksempel dersom foretaket har tatt inn nye oppdragstyper og/eller klientgrupper i sin portefølje.

For at risikovurderingen skal bli så presis som mulig, bør de advokater/rettshjelpere i foretaket som har særlig kunnskap om foretakets virksomhet og administrative rutiner være involvert i arbeidet med å utarbeide den overordnede risikovurderingen. Dette gjelder også for mindre foretak, da også disse kan ha sammensatte og uoversiktlige virksomhetsområder.

4.2.2 Klientens og oppdragets risikoprofil

I tillegg til den generelle risikovurderingen må advokat-/rettshjelperforetaket vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering knyttet til den enkelte klient og/eller oppdrag (klient- og oppdragsrisiko). Klient- og oppdragsrisiko skal vurderes med utgangspunkt i foretakets generelle risikoprofil og foretakets kjennskap til klienten.

Risikovurderingene må ikke nødvendigvis gjennomføres særskilt for den enkelte klient. Det kan utarbeides standardiserte risikoprofiler for kundene knyttet til objektive, generelle kriterier som gjør seg gjeldende i et større antall saker.⁴⁰

Klient- og oppdragsrisikoprofil skal holdes løpende oppdatert. Advokaten og rettshjelperen må være særlig oppmerksom på at faktorer knyttet både til klienten og til oppdraget kan endre risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering. Selv om klientrisikoen vurderes som lav, kan for eksempel omstendigheter ved selve oppdraget tilsa at den likevel bør vurderes som høy slik at det blir nødvendig å foreta ytterligere undersøkelser rundt klienten. Dersom risikoen rundt oppdraget vurderes som lavere, kan dette tilsa at det nedlegges mindre ressurser i forbindelse med å kartlegge klienten.

Vurderingene av den enkelte klient/oppdrag må kunne dokumenteres.⁴¹ En begrunnet sammenheng mellom risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering og innretningen på utførte tiltak vil kunne påvise at omfanget av utførte tiltak er tilpasset

⁴⁰ Jf. hvitvaskingsloven § 9 annet ledd

⁴¹ Jf. hvitvaskingsloven § 9 tredje ledd

risikoen.⁴² Dersom forhold ved kunde eller oppdrag i utgangspunktet tilsier forhøyet risiko, må en eventuell lavere risikoklassifisering begrunnes.

Det er avgjørende for å kunne etablere en god risikoprofil for oppdraget at det er utfyllt en oppdragsbekreftelse, der både oppdraget og formålet med dette er nærmere beskrevet. I oppdrag som omfattes av hvitvaskingsregelverket bør oppdragsbekreftelsen ikke inneholde formuleringer av typen "generell juridisk bistand", eller liknende.

En god risikoanalyse:

Risikoanalysen er utfyllende og godt tilpasset advokatfirmaets klienter og de ulike oppdrag firmaet har. Det foreligger en liste over ulike typer klienter, geografiske forhold og bransjer som det er større risiko knyttet til. Risikoanalysen tar også hensyn til hvilken type klientforhold det er, type oppdrag og om saken vedrører transaksjoner. Det fremgår av analysen hva som er risikodriverne for de ulike typetilfellene og konkluderes på om det er høy, medium eller lav risiko på hver type. Det samlede risikobildet er også vurdert.

4.3 Rutiner

Advokat- og rettshjelperforetak skal ha rutiner for å forebygge at og avdekke om virksomheten misbrukes i hvitvaskingsøyemed eller til terrorfinansiering.⁴³ Advokaten og rettshjelperen må i den forbindelse sørge for å innhente og kontrollere nødvendig informasjon for å håndtere sårbarhetene som er påpekt i pkt. 3 ovenfor. Det må være en tydelig sammenheng mellom den rapporteringspliktiges risikovurdering og rutinene. Rutinene må tilpasses foretakets virksomhet. Rutinene må forstås og etterleves i praksis.

Også foretak som normalt ikke påtar seg oppdrag som omfattes av hvitvaskingsloven, kan likevel komme til å få slike oppdrag. Disse foretakene bør da enten ha som rutine at de ikke tar slike oppdrag, eller en enkel rutine som beskriver hva som da skal gjøres.

Fordi risikobildet i advokat- og rettshjelperforetak vil være svært variabelt, vil standardiserte rutine-maler som regel heller ikke være tilpasset den enkelte virksomhet, slik hvitvaskingsloven § 8 annet ledd forutsetter. Alt etter foretakets størrelse og virksomhetsområde kreves det at det utarbeides særskilte identifikasjons- og dokumentasjonsrutiner, rutiner for når det skal foretas nærmere undersøkelser med tanke på å avdekke eventuell hvitvasking, rutiner for rapportering, samt rutiner for internkontroll, opplæring og håndtering av innsamlet informasjon.

⁴² Prop 40 L (2017-2018) s. 173

⁴³ Hvitvaskingsloven § 8

Rutinene bør være spesifikke når det gjelder vurderingen av de ulike risikoforhold knyttet til tjenestene som leveres.⁴⁴ Det bør fremgå på hvilke tjenesteområder advokat- eller rettshjelperforetaket anser seg for å være mer utsatt for forsøk på hvitvasking eller terrorfinansiering sammenliknet med andre tjenester foretaket tilbyr.

Rutinene må også angi når det antas å være en forhøyet risiko og forsterket kundekontroll eventuelt skal foretas. Rutinene bør være spesifikke på hvilke utvidede handlinger de ser for seg gjennomført om risikofaktorer er identifisert.

Rutinene må være nedfelt skriftlig.

Rutinene skal være fastsatt på øverste nivå hos den rapporteringspliktige. Dersom rutinene gjelder for et selskap bør øverste selskapsorgan fastsette rutinen, for eksempel styret. Det skal også utpekes en person i foretakets ledelse som skal ha et særskilt ansvar for å følge opp rutinene. Rutinene bør gjennomgås regelmessig, for eksempel en gang pr. år, med tanke på revisjoner og oppdateringer.

Vær oppmerksom på at en korrekt implementering av interne rutiner forutsetter at det på forhånd foretas en analyse av virksomheten og risikoen for hvitvasking i denne, jf pkt. 3.3 og 4.2 ovenfor.⁴⁵ Dersom foretaket utvider virksomheten og tilbyr tjenester på nye rettsområder, skal rutinene oppdateres og gjenspeile den risikovurdering som er foretatt i den forbindelse.⁴⁶

Selv om ansvaret for rutinene i praksis påhviler hver enkelt ansatt advokat, vil ikke effektive arbeidsrutiner kunne etableres uten at foretakets ledelse legger forholdene til rette for det. Foretaket som sådan vil derfor kunne bli holdt ansvarlig for manglende etterlevelse på dette punkt.

⁴⁴ Hvitvaskingsloven § 7 annet ledd

⁴⁵ I Prop. 40 L (2017-2018) pkt 4.7.3 er dette klart uttrykt: "*Departementet vil i denne sammenheng særlig understreke viktigheten av at de rapporteringspliktiges rutiner er tilpasset den identifiserte risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering i samsvar med en risikobasert tilnærming, jf. lovforslaget §§ 6, 7 og 9. Rutinene skal være konkret og individuelt utarbeidet og tilpasset den rapporteringspliktiges virksomhet.*"

⁴⁶ Jf. hvitvaskingsloven § 7 tredje ledd

Eksempel på rutine:

Rutinene dekker både de pliktene som skal sikre at advokatene i selskapet har forsvarlig styring og kontroll med antihvitvaskingsarbeidet, og de som skal ivaretas av de ansatte advokater/advokatfullmektiger i den løpende oppdragsutførelsen. Rutinene angir hva som skal gjøres og hvordan dette skal gjøres. Rutinene er utformet slik at de i praksis gir støtte til de som skal bruke rutinene.

Advokatforeningen har utarbeidet forslag til skriftlig hvitvaskingsrutine for advokater. Advokatforeningen understreker at forslagene bare er ment som veiledning og hjelp.

Tilsynsrådet har erfart at mange foretak nøyer seg med å vedta et sett standardiserte rutiner uten nevneverdige tilpasninger til den aktuelle virksomheten som drives fra foretaket. En slik praksis er i strid med hvitvaskingsloven § 8 annet ledd.

Det er uklart om hvitvaskingsloven gir hjemmel til – som et risikobasert tiltak – å utføre normale kundetiltak mot alle klienter uavhengig av om saksforholdet faller innenfor eller utenfor hvitvaskingslovens transaksjonsbegrep. Selv om en slik fellesrutine kan bidra både til en enklere og til en bedre etterlevelse av regelverket enn der advokaten/rettshjelperen skiller ut de oppdragene som ikke umiddelbart omfattes av hvitvaskingsloven, kan den være i strid med personvernforordningen (GDPR) artikkel 6 og kravet til behandlingsgrunnlag.⁴⁷

Større foretak med virksomhet som i stor grad faller innenfor regelverket bør i tillegg vurdere å utarbeide en egen strategi der man fastsetter de overordnede strategiske mål for virksomheten når det gjelder å forebygge hvitvasking og terrorfinansiering. Her kan man fastlegge nærmere formålet med de ulike tiltakene mot hvitvasking, risikoområder, ansvarsfordeling, risikovillighet, samt den organisatoriske forankring av risikoledelse og -styring. Man bør også vurdere behovet for å koble kundetiltakene opp til egnede databaser for å kontrollere klienten både ved inntak og underveis i oppdraget.

⁴⁷ Europaparlamentet- og Rådsforordning (EU) 2016/679 av 27. april 2016 om vern av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger samt om oppheving av direktiv 95/46/EF (generell personvernforordning)

4.4 Opplæring og internkontroll mv.

Alle foretak må sette i verk nødvendige tiltak for å sikre de ansattes kompetanse på hvitvaskingsområdet.⁴⁸ Ansatte som deltar i advokat- og rettshjelpsvirksomheten skal ha kunnskap om risiko for hvitvasking, og hva som kan gi indikasjoner på mistenkelige forhold. De ansatte skal være kjent med regelverket, samt virksomhetens interne rutiner på området.

Alle ansatte advokater i foretaket må forstå hvitvaskingslovens transaksjonsbegrep. Det er særlig viktig at de personer som skaffer firmaet oppdrag og klienter er godt oppdatert på hvitvaskingsregelverket og risikoanalyser, herunder lovens transaksjonsbegrep og dokumentasjonskrav.

Etter hvitvaskingsloven 2018 plikter alle advokater/rettshjelpere i tillegg å kontrollere at foretaket etterlever sine interne rutiner.⁴⁹ Det er imidlertid lite hensiktsmessig at samtlige advokater i firmaet sørger for gjennomføring av denne kontrollen. Foretaket må kunne benytte hvitvaskingsansvarlig til å utføre kontrollen i praksis, for eksempel i form av at det foretas stikkprøver knyttet til klientregistrering og løpende oppfølging. Hvitvaskingsansvarlig må selv vurdere omfanget -og arten av stikkprøver basert på risikovurderingen av selskapet og selskapets klient- og oppdragsportefølje. Det må kunne dokumenteres at internkontroll er blitt gjennomført.

Hvilke kontrolltiltak som skal innføres vil imidlertid avhenge av virksomhetens forretningsmodell, sakstfang og risikoprofil. Det er i lovens forarbeider presisert at der virksomhetens omfang og art tilsier det, må det etableres tydelige retningslinjer for fordeling av ansvar mellom "førstelinjeforsvaret", det vil si de advokater som forestår den daglige etterlevelsen av loven, eventuell hvitvaskingsansvarlig ("annenlinjeforsvaret") sitt ansvar, og øverste ledelses overordnede ansvar. For foretak som også må etablere en uavhengig kontrollfunksjon fordi virksomhetens omfang og art tilsier det, bør kontrollfunksjonen rapportere til øverste ledelse, som normalt vil være styret.⁵⁰

Selv om ansvaret for internkontroll og opplæring i praksis påhviler den enkelte advokat/rettshjelper i foretaket, vil ikke effektive rutiner kunne etableres uten at foretakets ledelse legger forholdene til rette for det. Foretaket som sådan vil derfor kunne bli holdt ansvarlig for manglende etterlevelse på dette punkt.

4.5 Sjekkliste rutiner

- Kan foretaket dokumentere en overordnet risikovurdering av virksomheten?
- Foreligger det skriftlige rutiner?
- Er rutinene fastsatt på ledelsesnivå?

⁴⁸ Hvitvaskingsloven § 36

⁴⁹ Hvitvaskingsloven § 35 første ledd

⁵⁰ Prop 40 L (2017-2018) pkt 8.7.1

- Kan det fremlegges dokumentasjon på at rutinene holdes oppdatert?
- Er rutinene tilpasset foretakets risikobilde?
- Inneholder rutinene veiledning om hva som betraktes som hvitvasking eller terrorfinansiering etter hvitvaskingsloven?
- Er det avholdt informasjonsmøter om foretakets interne hvitvaskingsrutiner?
- Kan det gis en beskrivelse av- og fremlegges dokumentasjon på hvilke opplæringstiltak foretaket har satt i verk på hvitvaskingsfeltet?
- Vet advokatene i foretaket hva som omfattes av lovens transaksjonsbegrep
- Vet advokatene i foretaket hva som er definisjonen på en politisk eksponert person (PEP) og hvilke tiltak som loven krever utført i forhold til denne kundegruppen?
- Vet advokatene i foretaket hva som gjør at et land anses som et høyrisiko-land?

4.6 Sjekkliste for hvitvaskingsansvarlig

- Har hvitvaskingsansvarlig i foretaket oversikt over hvilke av foretakets oppdrag som faller innenfor og hvilke som faller utenfor hvitvaskingsregelverket?
- Har hvitvaskingsansvarlig god oversikt over hvilke av foretakets tjenesteområder og kunder som tilsier forhøyet risiko og hvordan disse tilfellene skal håndteres internt?
- Har advokatene/rettshjelpere en omforent forståelse av hvitvaskingslovens transaksjonsbegrep og virksomhetens overordnede risikobilde?
- Har hvitvaskingsansvarlig oversikt over hvilke interne sårbarheter mtp på hvitvaskingsrisiko som finnes i foretaket?
- Hvordan sikrer foretaket at advokatene gjennomfører kundetiltak for klienter hvis klientforhold startet utenfor hvitvaskingsreglene, men som følge av en transaksjon, eller planlegging av en transaksjon, senere faller innenfor regelverket?
- Hva slags rutiner for oppfølging har foretaket for klientforhold som beveger seg fra å være utenfor til å være innenfor hvitvaskingsregelverket?
- Har hvitvaskingsansvarlig oversikt over hvor ofte unntaksbestemmelsen i hvitvaskingsloven § 21 annet ledd benyttes?

5 Risikobaserte kundetiltak og løpende oppfølging

5.1 Hva er risikobaserte kundetiltak?

Etter hvitvaskingsloven § 9 plikter advokaten/rettshjelperen å foreta risikobaserte kundetiltak der omfanget og intensiteten av tiltakene tilpasses antatt risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Formålet med tiltakene er at advokaten/rettshjelperen blir kjent med klienten på en slik måte at en samtidig er i stand til å foreta en vurdering av risikoen for å bli misbrukt i hvitvaskingsøyemed.

Risikovurderingen skal for hver enkelt klient/transaksjon gjennomføres ut fra type klient, klientforhold, oppdrag eller transaksjon.

Risikobaserte kundetiltak innebærer tre ulike hovednivåer for kontrolltiltak tilpasset antatt risiko for hvitvasking og terrorfinansiering:

- **Normale kundetiltak** i situasjoner med verken høy eller lav risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.⁵¹
- **Forsterkede kundetiltak** i situasjoner med antatt høy risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.⁵²
- **Forenklede kundetiltak** i situasjoner med antatt lav risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.⁵³

Advokaten/rettshjelperen skal kunne påvise at omfanget av utførte tiltak er tilpasset den aktuelle risiko. Det vil si at risikoen er vurdert og tilstrekkelig hensyntatt ved omfanget og intensiteten av kundetiltakene. Dette innebærer at advokaten/rettshjelperen rutinemessig, i alle oppdrag som omfattes av hvitvaskingsregelverket, må foreta en klassifisering av risiko (for eksempel kategoriene høy, middels, lav) knyttet til både klient og oppdrag eller transaksjon.

Risikovurderingen skal dokumenteres.

⁵¹ Hvitvaskingsloven § 10 første ledd bokstav a), jf hvitvaskingsloven §§ 12, 13, 14 og 15.

⁵² Hvitvaskingsloven § 17 annet ledd, jf hvitvaskingsloven §§ 18 og 19 og hvitvaskingsforskriften §§ 4-9 og 4-10

⁵³ Hvitvaskingsloven § 16 annet ledd og hvitvaskingsforskriften §§ 4-6 og 4-7

5.2 Når plikten til å foreta kundetiltak inntre

Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket starter med prosedyrer for klientinntak.

Det skal normalt foretas kontroll av klienten *før* etablering av et klientforhold eller gjennomføring av en transaksjon.⁵⁴

Hvorvidt det foreligger et klientforhold, må vurderes konkret på grunnlag av forholdets art, varighet og formål. Advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand anses for å ha etablert et kundeforhold når de har "påttatt seg et oppdrag", senest når oppdragsbekreftelse er sendt til klienten.⁵⁵

Oppdraget vil normalt anses påbegynt dersom advokaten/rettshjelperen har startet sitt arbeid med saken, eller der klienten kan benytte advokaten/rettshjelperens tjenester, for eksempel en klientkonto.

Etter at oppdraget er påbegynt eller bindende aksept foreligger kan ikke advokaten/rettshjelperen fri seg fra forpliktelsene etter hvitvaskingsregelverket ved å frasi seg oppdraget. Advokaten/rettshjelperen må imidlertid kunne vurdere om han eller hun vil påta seg oppdraget.

Forpliktelsene etter hvitvaskingsregelverket inntre ikke fra det øyeblikk vedkommende starter den første samtalen med klienten. Advokaten/rettshjelperen må ha anledning til å skaffe seg tilstrekkelig klarhet i hva slags oppdrag det er på tale å planlegge eller gjennomføre. Til dette hører å gjennomgå dokumenter, undersøke rettskilder, gjennomføre samtaler, med videre. Det er uten betydning om advokaten/rettshjelperen tar seg betalt for disse undersøkelsene. Hvis advokaten eller rettshjelperen på bakgrunn av undersøkelsene finner at oppdraget er tvilsomt, kan han eller hun takke nei, uten å bli forpliktet av hvitvaskingslovens bestemmelser.

Forhold ved bistanden kan innebære at man må kontrollere flere enn sin egen klient. Dette kan for eksempel være tilfelle der transaksjonens formål er å overføre penger til et selskap i et annet land. Det kan etter omstendighetene være slik at advokaten da må kontrollere at selskapet faktisk eksisterer, for eksempel be om firmaattest. Der kontrollen omfatter andre enn klienten, skal denne gjennomføres i forkant av etableringen av kundeforholdet og utføringen av transaksjonen.

⁵⁴ Hvitvaskingsloven § 11 første ledd. Enkelte praktiske unntak følger av bestemmelsens annet ledd

⁵⁵ Hvitvaskingsforskriften § 4-1 femte ledd

5.3 Tiltak som skal gjennomføres for å oppnå kunnskap om klienten

Kravet om at advokater/ rettshjelpere skal identifisere sine klienter og deretter bekrefte deres identitet et sentralt utslag av "kjenn-din-kunde"-prinsippet.

I hvitvaskingsloven §§ 12-15 finnes bestemmelser om hvilke tiltak som skal gjennomføres slik at advokaten/rettshjelperen får tilstrekkelig kjennskap til sin egen klient. Tiltakene gjelder normalt tilfellene, dvs. når risikoen for hvitvasking verken er høy eller lav. Ved forhøyet risiko gjelder egne regler, se nedenfor pkt. 5.6.

Hvitvaskingsloven sonderer mellom de tilfellene hvor klienten er en fysisk person (§ 12) og de tilfellene hvor klienten ikke er en fysisk person (§ 13). Videre sondres det mellom det å "innhente" informasjon og det å "bekrefte" denne.

Særlig to spørsmål er relevante i forbindelse med klientinntak: **Er jeg trygg på at klienten min er den han/hun utgir seg for å være? Vet jeg hvem som er reell oppdragsgiver?**

Ofte vil identifikasjon og etterfølgende bekreftelse bli foretatt samtidig. Kontrollens omfang og grundighet må avgjøres ut fra risikoen i det enkelte tilfelle. Jo høyere risiko som er knyttet til klientrelasjonen, desto høyere kontroll er påkrevd.

5.3.1 Innhenting av opplysninger om klienten

Fysiske personer (§12):

Hvitvaskingsloven regler om kundetiltak sonderer mellom tiltak som skal utføres, og tiltak som er mer skjønnsbasert. Dersom vedkommende klient er en **fysisk person** skal følgende opplysninger innhentes uavhengig av risiko:

- Fullt navn
- Fødselsnummer, D-nummer eller dersom klienten ikke har slikt nummer, annen entydig identitetskode. For klienter som er fysiske personer som ikke har fått tildelt norsk fødselsnummer eller D-nummer, skal advokaten/rettshjelperen i tillegg registrere klientens fødselsdato, fødested, kjønn og statsborgerskap, herunder om personen har flere statsborgerskap
- Adresse

Opplysningene kan innhentes muntlig eller skriftlig fra klienten.

I tillegg må advokaten/rettshjelperen forsikre seg om klientens identitet. Identitetsbekreftelsen skjer normalt ved at klienten fremlegger et identifikasjonsbevis ved personlige fremmøte hos advokaten/rettshjelperen. Identifikasjonsbekreftelsen

registreres (og dokumenteres) ved at det tas en kopi av legitimasjonsdokumentet og påfører "rett kopi bekreftes", dato og signatur.⁵⁶

Krav til legitimasjonen er gitt i hvitvaskingsforskriften § 4-3.

Gyldig legitimasjon for fysiske personer anser Tilsynsrådet for å være:

- Pass (evt. nødpass)
- Førerkort
- Bankkort med bilde
- Nasjonale ID-kort utstedt av et EØS-land (en oversikt over disse fremgår av utlendingsforskriften vedlegg 4)
- Norsk utlendingspass
- Norsk reisebevis for flyktninger
- Bank ID

Ved etablering av klientforhold på vegne av mindreårige barn skal det fremlegges fødselsattest. Barnets verger skal identifiseres med gyldig legitimasjon. Advokaten/rettshjelperen må i alle tilfeller registrere opplysninger om klienten. Det samme gjelder ved etablering av klientforhold med en person som er satt under vergemål.

Det er mulig å bekrefte identiteten til klienten uten personlig fremmøte. Elektronisk legitimasjon (omfattet av forskriften) er gyldig legitimasjon for fysisk person som ikke møter personlig.⁵⁷ Bruk av BankID er for eksempel tilstrekkelig til å bekrefte kundens identitet der dette skjer uten personlig oppmøte.

Dersom ikke BankID eller godkjent elektronisk legitimasjon benyttes, skal det gjøres ytterligere tiltak. Hva som er tilstrekkelig dokumentasjon i slike situasjoner beror på en risikovurdering av klienten og oppdraget. Eksempler på slik dokumentasjon kan være foto/kopi av legitimasjon som sendes elektronisk til advokaten/rettshjelperen, kopi av selvangivelse, lønsslipp, regninger der navn og adresse fremgår. Det at klienten ikke møter advokaten personlig for å fremvise sitt legitimasjonsdokument er i seg selv en risikofaktor.

Der en fysisk person opptrer på vegne av en annen fysisk person skal både fullmaktsgivers og fullmektigens identitet bekreftes på grunnlag av gyldig legitimasjon.

I vergetilfeller skal både personen under vergemål og vergen kontrolleres på grunnlag av gyldig legitimasjon.

Ved dødsbo som skiftes privat vil fremleggelse av skifteattest normalt være tilstrekkelig for å identifisere arvingene.

⁵⁶ Hvitvaskingsforskriften § 6-2

⁵⁷ Hvitvaskingsforskriften § 4-3 fjerde ledd

Politisk eksponert person – PEP:

Merk at loven i tillegg krever at det etableres "systemer for å avgjøre" om klienten er en "politisk eksponert person" (PEP)⁵⁸ som en del av de vanlige kundetiltakene. Et "system" for å identifisere PEPer er at advokaten/rettshjelperen rutinemessig spør klienten om vedkommende har eller har innehatt en posisjon som omfattes av PEP-definisjonen eller har en slik relasjon til en PEP som angitt i hvitvaskingsloven § 18 femte ledd.⁵⁹

Advokaten må kunne dokumentere at det er foretatt en forsvarlig undersøkelse og vurdering. Som et minimum må det dokumenteres at klienten er spurt for å avklare om en PEP er involvert i klientforholdet. Dette kan gjøres samtidig som innhenting av identifikasjon. Et alternativ er å benytte et standardisert egenerklærings skjema som klienten fyller ut.

Klienten må bekrefte om klienten, personer som er gitt disposisjonsrett, personer som handler på vegne av klienten eller reell rettighetshaver, er PEP, eller nært familiemedlem eller kjent medarbeider til en PEP. Klienten må spørres på en slik måte at det er mulig for vedkommende å forstå hva spørsmålet gjelder og hvordan en PEP er definert. Det presiseres at plikten til å kontrollere om den som handler på vegne av klienten er PEP, går lenger enn hva direktivet krever. Plikten følger av hvitvaskingsloven § 18 første ledd, og kan for utenlandske klienter være fremmed.

Om dette er tilstrekkelig vil variere ut fra risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering. Som ytterligere tiltak kan det for eksempel foretas søk på Internett og i ulike kommersielle databaser med lister over nasjonale og internasjonale PEPer, men det er ikke et krav at advokater abonnerer på slike tjenester.⁶⁰

Advokater/rettshjelpere kan, uten hinder av personopplysningsloven, registrere personopplysninger som er nødvendige for å overholde forpliktelsene etter hvitvaskingsregelverket.⁶¹

Juridiske personer (§13):

Dersom klienten er en juridisk person skal følgende opplysninger registreres:

- Foretaksnavn
- Organisasjonsform
- Organisasjonsnummer
- Adresse
- Navnet på daglig leder og styremedlemmer, eller personer i tilsvarende stilling.

Opplysningene må deretter bekreftes gjennom oppslag mot eller utskrift fra et offentlig register eller firmaattest, som ikke er eldre enn tre måneder.⁶²

⁵⁸ Hvitvaskingsloven § 2 første ledd, bokstav f)

⁵⁹ NOU 2016:27 pkt 5.2.4.6

⁶⁰ Vær oppmerksom på at slike databaser også kan være utdaterte

⁶¹ Hvitvaskingsloven § 29 og hvitvaskingsforskriften § 6-1

⁶² Hvitvaskingsloven § 13 annet ledd

Merk at det i tillegg skal gjennomføres "egnedede tiltak" for å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen i selskapet, stiftelsen eller organisasjonen som er klient. Hva som er egnede tiltak vil bero på en risikovurdering av kunden og oppdraget, men kan for eksempel bestå i å få fremlagt et organisasjonskart. For å dokumentere forståelsen av eierskaps- og kontrollstrukturen i mer omfattende konsernstrukturer mener Tilsynsrådet at det må utarbeides en samlet oversikt, herunder et organisasjonskart som viser alle selskapene i konsernet.

Tiltakene skal dokumenteres.

Firmaopplysninger bør være så oppdatert som mulig. Der kontrollen kan baseres på oppslag i Brønnøysundregistrene, eller tilsvarende utenlandske registre, bør oppslag gjøres når kundeforholdet etableres. Der kontrollen må baseres på firmaopplysninger som fremlegges av klienten, bør opplysningene ikke være eldre enn én måned. Påliteligheten av offentlige registre vil variere mellom land, slik at det ikke nødvendigvis er tilstrekkelig å bekrefte opplysninger om en utenlandsk juridisk person ved bruk av et utenlandsk foretaksregister.

De norske foretaksregistrene må regnes som pålitelige. Dersom foretaket er norskregistrert anbefaler Tilsynsrådet at den rapporteringspliktige benytter seg av direkte oppslag i Brønnøysundregistrene. Dette anses normalt som tilstrekkelig for å bekrefte identiteten til juridiske personer. For å oppfylle dokumentasjonskravene kan man for eksempel lagre en "skjermdump" fra registeroppslaget eller lagre en pdf-versjon av resultatet av oppslaget.

Når klienten er en juridisk person skal også identiteten til den som handler på vegne av klienten bekrefte på grunnlag av gyldig legitimasjon. Videre skal det dokumenteres ved firmaattest, stiftelsesdokument, skriftlig fullmakt, stillingsfullmakt eller lignende, at vedkommende er berettiget til å representere klienten utad.⁶³

5.3.2 Opplysninger om identiteten til reelle rettighetshavere

Som en del av de vanlige kundetiltakene skal advokaten/rettshjelperen avgjøre om det finnes en reell rettighetshaver i tillegg til klienten. Dette gjelder både der klienten er en fysisk person og der klienten er en juridisk person.⁶⁴

En reell rettighetshaver er en fysisk person som i siste instans eier eller kontrollerer klienten, eller som en transaksjon eller aktivitet gjennomføres på vegne av. Når det gjelder reelle rettighetshavere bak juridiske personer, som selskaper, må definisjonen

⁶³ Hvitvaskingsloven § 13 annet ledd

⁶⁴ Hvitvaskingsloven § 12 tredje ledd (fysiske personer) og § 13 tredje ledd (juridiske personer) med videre henvisning til § 14

holdes adskilt fra formelt eierskap og formell kontroll.⁶⁵ Et grunnleggende element i definisjonen er at reell rettighetshaver må være en fysisk person.

Identiteten til reelle rettighetshavere skal bekreftes på grunnlag av egnede tiltak. Hva som vil være egnede tiltak må vurderes ut fra den foreliggende risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

Der klienten ikke er en fysisk person er det gitt egne regler om identifisering i hvitvaskingsloven § 14.

I juridiske personer som ikke er stiftelser eller et utenlandsk juridisk arrangement, tas det utgangspunkt i fordelingen av eierandeler og stemmerettigheter i kunden. For kunder som ikke har eierandeler (lag, foreninger mv.) vil denne delen av identifiseringen ikke få praktisk betydning. Advokaten/rettshjelperen må være oppmerksom på tilfeller der fordelingen av eierandeler og stemmerettigheter ikke er det samme, for eksempel fordi aksjene er gitt ulik stemmevekt eller det er inngått aksjonæravtaler om utøvelse av stemmerettigheter. Merk at det formelle eierskapet ikke er det eneste som skal vurderes når det reelle eierskapet skal fastslås, jf bestemmelsens første ledd bokstav c), d) og e). Vær oppmerksom på at innflytelsen til en aksjepost også vil kunne avhenge av størrelsen på de øvrige aksjeposter.

Stiftelser er regulert i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd og trustere i bestemmelsens fjerde ledd.

Advokater/rettshjelpere som inngår avtale om etablering av kundeforhold med et selskap, stiftelse mv. bør innhente opplysningene om reelle rettighetshavere i forbindelse med at man påtar seg klientoppdraget. Tilsynsrådet antar at det mest praktiske er at advokaten/rettshjelperen etterspør relevant informasjon og dokumentasjon fra klienten. Det må i den forbindelse vurderes om de fremlagte opplysningene er tilstrekkelig betryggende.

⁶⁵ Hvitvaskingsloven § 2 første ledd bokstav e)

Advokatforeningen har uttalt følgende:

Hvilke tiltak som anses egnede til å bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere beror på hvilken grad av risiko som følger med klienten. Følgende tiltak vil etter forholdene kunne være egnet til å bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere (listen er ikke uttømmende):

- Etterspørre relevante data og dokumentasjon fra klienten, herunder for eksempel aksjeeierbok/utskrift fra aksjeeierregisteret, oversikt over aksjonæravtaler som regulerer eier – og stemmeforhold, oversikt over organisasjonsstrukturen i et konsern,
- innhente relevante data og dokumentasjon ved å benytte offentlige registre over reelle rettighetshavere,
- kontrollere mottatte og innhentede opplysninger mot for eksempel norske og utenlandske næringslivsbaser,
- spørre klienten om transaksjonen utføres på vegne av andre fysiske personer, og i så fall hvem dette er, og
- innhente relevant informasjon på annen måte.

Se også Finanstilsynets rundskriv 4/2022 Veileder til hvitvaskingsloven punkt 4.5 for utdypende informasjon om og eksempler på reelle rettighetshavere, herunder som følge av indirekte kontroll av juridiske personer.

Tiltakene som gjøres for å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen hos kunden, skal dokumenteres. Dokumentasjonskravet gjelder også for tiltakene som er gjennomført for å bekrefte reelle rettighetshaveres identitet. Der klienten er et selskap forventer Tilsynsrådet at det er innhentet en oversikt over selskapets (klientens) organisasjonsstruktur der også de ulike eierandelene er angitt. Dette er særlig viktig der klienten er et utenlandsk foretak.

5.3.3 Opplysninger om oppdragets formål

Hvitvaskingsloven krever at den rapporteringspliktige innhenter og vurderer opplysninger om "kundeforholdets formål og tilsiktede art".⁶⁶ Utgangspunktet er at opplysningene innhentes fra klienten. Hvilke opplysninger advokaten/rettshjelperen skal innhente når det gjelder formålet med oppdraget/transaksjonen og klientens intensjoner rundt dette, beror på en konkret risikobasert vurdering. I mange tilfeller vil dette fremgå forutsetningsvis av oppdragets art eller den henvendelse klienten gjør til advokaten/rettshjelperen.

⁶⁶ Hvitvaskingsloven § 12 femte ledd og § 13 femte ledd

Advokaten/rettshjelperen må danne seg et klart bilde av hva hun eller han forventes å bistå klienten med. Eksempel på dette er hvilke aktiviteter og transaksjoner som klienten kan forventes å etterspørre innenfor rammen av det aktuelle oppdraget. Ut fra oppdragets risiko kan advokaten ha behov for å innhente mer informasjon, for eksempel hvordan oppdraget er tenkt finansiert og hvordan eventuelle transaksjoner i tilknytning til oppdraget er tenkt gjennomført.

Advokaten og rettshjelperens undersøkelsesplikt utløses når oppdraget og/eller transaksjonen synes å mangle et legitimt formål. Et eksempel vil være ved overføring av klientmidler til land med høy hvitvaskingsrisiko, der det er nødvendig å klarlegge nærmere transaksjonens formål og tilsiktede art.

Klarlegging av kundeforholdets formål og tilsiktede art vil være helt avgjørende og danne utgangspunktet for advokaten/rettshjelperens løpende oppfølging.

5.4 Konsekvenser av at kundetiltak ikke lar seg gjennomføre

Hvitvaskingsloven § 21 gir regler om konsekvensen av at det ikke kan gjennomføres kundetiltak. Hovedregelen er at advokater og rettshjelpere ikke skal etablere kundeforhold eller utføre transaksjonen dersom kundetiltak ikke lar seg gjennomføre. Etablerte kundeforhold skal avsluttes, og advokaten/rettshjelperen skal vurdere om det er grunnlag for å gjennomføre nærmere undersøkelser i tråd med hvitvaskingsloven § 25 og rapportere om eventuelle mistenkelige forhold til Økokrim i tråd med hvitvaskingsloven § 26.

I § 21 annet ledd er det gjort et viktig unntak for advokater og rettshjelpere som er i ferd med "å fastslå en klients rettsstilling" eller "bistår klienten i forbindelse med rettergang". Når det gjelder unntakets grenser vises det til det som inntatt under pkt. 6.2.1 og 6.2.2 om unntak fra rapporteringsplikten.

5.5 Forenklete kundetiltak

Forenklet kundekontroll etter hvitvaskingsloven av 2009 innebar i praksis unntak fra kravene til kundekontroll. På dette punktet innebærer hvitvaskingsloven av 2018 en vesentlig skjerping av kravene.

Alle opplysninger som innhentes som ledd i de normale kundetiltakene må innhentes og registreres også ved forenklede kundetiltak. Det er i forarbeidene presisert at loven heller ikke åpner for å lempe på kravene til bekreftelse av identiteten til kunden.⁶⁷

Etter hvitvaskingsloven § 16 innebærer "forenklede kundetiltak" at kravene til bekreftelse av opplysninger om reell rettighetshavers identitet, eventuell rett til å handle på vegne av kunden og opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art, kan lempes. Verken i loven eller i forskriften er det angitt nærmere hva de forenklede kundetiltakene kan bestå av.

I lovens forarbeider er det vist til mulige forenklede kundetiltak som FATF har angitt:

- Bekreftelse av identiteten til kunden gjennomføres etter etablering av kundeforhold, for eksempel når transaksjonene på kontoen når en viss terskelverdi.
- Reduksjon av frekvensen i den løpende identifiseringen av kunden.
- Reduksjon i graden av løpende overvåkning og undersøkelse av transaksjoner, basert på en rimelig beløpsgrense.
- Advokaten eller rettshjelpere behøver ikke å innhente spesifikk informasjon eller gjennomføre særskilte tiltak for å vurdere formålet og den tilsiktede arten av kundeforholdet, men i stedet vurdere dette basert på typen transaksjoner som gjennomføres eller kundeforhold som etableres.

I hvilke situasjoner man vurderer at det er lav risiko for hvitvasking, og det følgelig kan gjennomføres forenklede kundetiltak, skal fremkomme av foretakets risikovurdering, jf hvitvaskingsloven § 7. Momenter som kan tilsi at risikoen er lav er angitt i hvitvaskingsforskriften § 4-6 annet ledd. Hvorvidt momentene, hvert enkelt eller flere samlet, begrunner forenklede tiltak i den enkelte sak beror på en helhetsvurdering av kundeforholdet. Advokaten/rettshjelperen må altså selv ta stilling til hvilke situasjoner som innebærer lav risiko slik at forenklede kundetiltak kan benyttes.

Se Finanstilsynets rundskriv 4/2022 punkt 4.6 for en nærmere redegjørelse for momenter som bør vurderes i avgjørelsen av om forenklede kundetiltak kan anvendes.

5.6 Forsterkede kundetiltak

Regulering av forsterkede kundetiltak i hvitvaskingsloven av 2018 innebærer en delvis videreføring av hvitvaskingsloven av 2009. Definisjonen av politisk eksponerte personer (PEP), samt hvem som er reelle rettighetshavere, er imidlertid utvidet. Det skal dermed gjennomføres forsterkede kundetiltak i langt flere situasjoner enn tidligere.

Forsterkede kundetiltak skal gjennomføres i følgende tilfeller:⁶⁸

- når det er høy risiko for hvitvasking og terrorfinansiering,

⁶⁷ Prop. 40 L (2017-2018) pkt. 5.5.6

⁶⁸ Hvitvaskingsloven §§ 17, 18 og 19

- når kunde eller reell rettighetshaver er politisk eksponert person (PEP) og
- når det etableres korrespondentforbindelser i land utenfor EU/EØS-området.

Forsterkede kundetiltak kommer i tillegg til de normale kundetiltakene som angitt i pkt. 5.3 over. Forhøyet risiko kan foreligge etter advokaten/rettshjelperens egen vurdering. Advokaten/rettshjelperen må derfor selv vurdere hvilke ytterligere kontrolltiltak som kreves basert på en risikovurdering av det aktuelle tilfellet.

Hvitvaskingsforskriften § 4-9 angir momenter av betydning for om hvitvaskingsrisikoen skal vurderes som høy, jf også punkt 3.2. Forskriftsbestemmelsen er ikke uttømmende og må suppleres med oppdaterte eksterne kriminalitetsanalyser, eksempelvis indikatorlister fra Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES). Se også Finanstilsynets rundskriv 4/2022 punkt 4.8 for en nærmere redegjørelse for momenter som kan vurderes i avgjørelsen av om forsterkede kundetiltak skal anvendes.

Hvitvaskingsloven av 2018 innebærer en vesentlig utvidelse av hvem som er å betrakte som en politisk eksponert person (PEP). Norske politisk eksponerte personer og politisk eksponerte personer i internasjonale organisasjoner er nå omfattet. Den tidligere definisjonen var tidsbegrenset, og denne begrensningen er fjernet.⁶⁹ Se Finanstilsynets rundskriv 4/2022 punkt 4.9 for en nærmere redegjørelse for PEP og gjennomgang av hvilke kundeforhold som medfører at forsterkede kundetiltak etter reglene om PEP skal gjennomføres.

Ettersom det i flere land ikke eksisterer noe velfungerende PEP-register, inkludert Norge, må advokaten/rettshjelperen som et minimum stille spørsmål til berørte klienter på en måte som gir en betryggende avklaring i forhold til PEP-kravet.

Dersom klienten er etablert i et land som er omfattet av hvitvaskingsforskriften § 4-10 skal det alltid gjennomføres forsterkede kundetiltak.⁷⁰ Vær oppmerksom på at også andre land enn de som er listet opp av EU og av FATF kan indikere høy risiko, og dermed tilsa at forsterkede kundetiltak bør gjennomføres ut fra foretakets risikovurdering.

Hva som vil være forsterkede kundetiltak, utover det loven stiller uttrykkelige krav om i forbindelse med PEP-er og korrespondentforbindelser, vil som utgangspunkt bero på den konkrete identifiserte risikoen i det enkelte tilfellet, i samsvar med en risikobasert tilnærming. Det vil her være relevant å se hen til det som er bestemt at skal gjennomføres som forsterkede kundetiltak i relasjon til PEP-er og korrespondentforbindelser etter hvitvaskingsloven §§ 18 og 19.

FATFs anbefalinger inneholder også en angivelse av mulige forsterkede kundetiltak:

- Innhente ytterligere informasjon om kunden (for eksempel yrke, formuesforhold informasjon tilgjengelig i offentlige databaser, internett, osv.), og oppdatere informasjonen om kunden og reelle rettighetshavere oftere enn ellers

⁶⁹ Etter hvitvaskingsloven § 18 fjerde ledd skal forsterkede kundetiltak gjennomføres i minst ett år etter at den politisk eksponerte personen avsluttet stillingen eller vervet, deretter basert på en risikovurdering, jf. § 9 og departementets merknader til denne bestemmelsen inntatt i Prop. 40 L (2017-2018) pkt. 13.

⁷⁰ Fra 24. september 2019 fremgår ikke lenger de spesifikke listeførte landene av selve forskriften. Finanstilsynet har publisert en oversikt over listeførte land fra både EU og FATF på sine nettsider: se [her](#).

- Innhente ytterligere informasjon om den tilsiktede arten av kundeforholdet
- Innhente informasjon om opphavet til midlene og formuen til kunden
- Innhente informasjon om årsakene til planlagte eller gjennomførte transaksjoner
- Påse at beslutningstakere innhenter godkjenning fra overordnet nivå for å påbegynne eller fortsette kundeforholdet
- Gjennomføre forsterket overvåking av kundeforholdet, ved å øke antallet og hyppigheten av kontroller, og å velge ut mønstre av transaksjoner som krever nærmere undersøkelser, og kreve at den første betalingen som gjennomføres, blir gjort via en konto i kundens navn med en bank underlagt tilsvarende krav om gjennomføring av kundetiltak (som finansinstitusjonen selv)

Klientmidlenes opprinnelse:

For klienter eller tredjepersoner med høy risiko for hvitvasking og terrorfinansiering, bør advokaten/rettshjelperen kontrollere klientens eller tredjeparts opplysninger om midlenes opprinnelse. Hvor reglene om politisk eksponerte personer kommer til anvendelse, er dette et krav, jf. hvitvaskingsloven § 18. Dette gjelder også der penger overføres fra en ordinær bankkonto. Kontrollen med klientens opplysninger på dette punktet vil avhenge av risikoklassifiseringen av kunden.

Opplysningene om hvor midlene kommer fra sjekkes mot relevante kilder som ligningstall, regnskapsopplysninger mv. Detaljgraden i undersøkelsene vil avhenge av klientens generelle økonomiske stilling. Dersom klientmidlene innbetales fra flere bankkontoer/kilder skjerpes undersøkelsesplikten.

5.7 Løpende oppfølging

Hvitvaskingsloven stiller krav om løpende oppfølging av kundeforholdet, jf § 24. Advokaten/rettshjelperen skal oppdatere opplysninger om klienten, samt følge med på klientens adferd, herunder oppdrags- og transaksjonsmønstre.

Informasjon om klienten vil som oftest stamme fra kundetiltak som allerede er gjennomført, herunder informasjon om kundens virksomhet og risikoprofil og kundeforholdets formål og tilsiktede art. Det er derfor helt avgjørende at advokaten/rettshjelperen gjennomfører risikobaserte kundetiltak. Den løpende oppfølgingen kan dermed tilpasses klientens risikoprofil. Som påpekt av Hvitvaskingslovutvalget kan dette også være kostnadseffektivt for foretaket, som da slipper å bruke ressurser på å følge opp alle klienter like intensivt.⁷¹

Der advokaten gjennom løpende oppfølging blir klar over endringer i eierforholdene til en juridisk person, endringer i disponenter, fullmektiger eller verger, må den rapporteringspliktige vurdere om det er nødvendig å fornye risikovurderingen av klienten. Tilsvarende gjelder ved endret klientadferd.

⁷¹ NOU 2016:27 pkt 5.9.4.1

For å kunne oppdatere opplysninger om reelle rettighetshavere må advokaten/ rettshjelperen ha avtale med klienten om at klienten skal melde fra der det skjer endringer i eierforholdene av betydning for vurderingen. En fornuftig tilnærming til dette er at det gjøres en sjekk når det opprettes ny sak for en klient. Dersom klienten ikke har noen aktive saker forventes det ikke at man oppdaterer informasjon om for eksempel reell rettighetshaver.

5.8 Sjekkliste kundetiltak

- Innhentes kopi av gyldig ID med foto og personnummer der klienten er en fysisk person, og firmaattest, samt kopi av ID for representant, der klienten er en juridisk person?
- Hvordan indentifiseres reelle rettighetshavere?
- Hvordan identifiseres og forstås formålet med oppdrag/transaksjon?
- Gjennomføres det jevnlig gjennomgang av oppdraget/transaksjonens formål?
- Hvilke opplysninger og dokumenter fra gjennomføring av kundetiltak kan foretaket dokumentere?
- Hvordan dokumenterer foretaket vurderingen av, og beslutningen om, at det skal gjennomføres forenklede eller forsterkede kundetiltak?
- Hvordan dokumenterer foretaket vurdering av- og utførelse av tiltak i tilfeller der kunden er PEP?

6 Undersøkelles- og rapporteringsplikt for mistenkelige transaksjoner

6.1 Undersøkelsesplikt

Der advokaten eller rettshjelperen avdekker forhold som kan indikere at midler har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering, skal det foretas nærmere undersøkelser, jf hvitvaskingsloven § 25. Selv om ordlyden i loven av 2018 er endret noe på dette punktet, har det ikke vært meningen å endre terskelen for når undersøkelsesplikten inntreffer. Terskelen for å iverksette nærmere undersøkelser vil fortsatt være lav.

Regelverket gir ikke noen uttømmende beskrivelse av hvilke indikasjoner som eventuelt må foreligge. Avvik fra normal kundeferd vil i praksis utløse undersøkelsesplikt. Det samme gjelder dersom transaksjonen:

- synes å mangle et legitimt formål
- er usedvanlig stor eller kompleks
- er uvanlig ut fra kundens kjente forretningsmessige eller personlige mønster av transaksjoner
- foretas til eller fra person i et land eller område som ikke har tilfredsstillende tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering
- på annen måte har uvanlig karakter

Det vises også til pkt. 3.2 over når det gjelder forhold som kan få betydning for vurderingen av om noe er mistenkelig. Vær oppmerksom på at undersøkelsesplikten kan oppstå også uten at det er foretatt en konkret transaksjon.

6.1.1 Nærmere om undersøkelsene

Etter hvitvaskingsloven § 25 første ledd "skal det foretas nærmere undersøkelser". Formuleringen må forstås slik at advokaten/rettshjelperen, i første omgang, så langt som mulig, skal gjøre selvstendige undersøkelser rundt mistanken. Bestemmelsen angir ikke hva slags undersøkelser som skal foretas på dette stadiet.

Har man kjennskap til klienten fra tidligere saker, kan man undersøke dokumenter og opplysninger som ble innhentet i den forbindelse. Man kan også gjøre undersøkelser i åpne kilder, for eksempel eiendomsregisteret, osv. Et velegnet verktøy vil være generelle Internettøk, herunder søk på sosiale medier. Advokaten/rettshjelperen kan stille spørsmål til klienten hvis det kan skje uten risiko for at klienten forstår at advokaten gjennomfører undersøkelser i medhold av hvitvaskingsloven. Man kan også stille spørsmål til tredjepersoner dersom dette kan skje uten brudd på taushetsplikten.

Etter hvitvaskingsloven § 28 skal klienten og tredjepersoner ikke gjøres kjent med at det foretas undersøkelser.⁷² Formålet med forbudet er blant annet å forhindre at uvedkommende får informasjon som kan vanskeliggjøre eventuell straffeforfølgelse. Dette forbudet mot såkalt *tipping-off* setter en grense for hvor langt advokaten/rettshjelperen kan gå når det gjelder undersøkelsene. Advokatens taushets- og diskresjonsplikt kan også sette en slik grense.

Et viktig unntak fra tipping-off-forbudet gjelder for advokater/rettshjelpere, og er inntatt i hvitvaskingsloven § 28 syvende ledd. Her fremgår det at forbudet ikke er til hinder for at advokaten/rettshjelperen forsøker å få en klient til å avstå fra å begå en ulovlig handling.

6.1.2 Plikt til ikke å gjennomføre mistenkelige transaksjoner

Hvitvaskingsloven § 27 bestemmer at transaksjoner som medfører rapporteringsplikt ikke skal gjennomføres før Økokrim er underrettet. Underretning vil normalt ikke skje før transaksjonen er rapportert som en mistenkelig transaksjon. Advokaten/rettshjelperen har derfor en plikt til å unnlate å gjennomføre transaksjoner inntil mistanken er avkreftet eller den mistenkelige transaksjonen er rapportert.

Pliktene etter hvitvaskingsloven § 27 gjelder kun når advokaten/rettshjelperen er i ferd med å *gjennomføre* en transaksjon, for eksempel overføring av penger via klientkontoen. Advokatens/rettshjelperens bistand ved *planlegging* av en transaksjon berøres ikke av bestemmelsen. Det vil følgelig kunne foreligge plikt både til identitetskontroll, undersøkelse og rapportering etter hvitvaskingsloven uten at § 27 får anvendelse.

Advokatforetak med høy forekomst av transaksjoner må sørge for å innrette rutine sine på en slik måte at transaksjonene som advokatene har mulighet til å stoppe, blir stoppet dersom mistanken inntreffer før transaksjonen er gjennomført, selv om klientene forventer at den skjer raskt.

Økokrim kan i særlige tilfeller gi pålegg om ikke å gjennomføre en slik transaksjon.

Plikten til ikke å gjennomføre en transaksjon før Økokrim er varslet gjelder ikke hvis det er umulig å stanse den eller dersom unnlattelse av å gjennomføre transaksjonen vil vanskeliggjøre politiets undersøkelser.⁷³

Det kan vanskeliggjøre politiets undersøkelser hvis stansing av transaksjonen medfører at klienten skjønner at det er sendt en hvitvaskingsmelding.

⁷² Merk unntakene i bestemmelsens annet til syvende ledd. Merk også Borgarting lagmannsretts uttalelse i avgjørelsen inntatt i LB-2016-20015: «Så lenge en kontakt med kunde eller tredjemann [...] skjer forsiktig og nøytralt kan ikke lagmannsretten se at den vil være forbudt etter de nevnte reglene»

⁷³ Jf. hvitvaskingsloven § 27 annet ledd

Hvis advokaten/rettshjelperen har grunn til å frykte at stansing av transaksjonen vil kunne medføre fare for represalier fra klienten eller tredjemann, bør advokaten/rettshjelperen ta dette opp med Økokrim.

Dersom en transaksjon gjennomføres under henvisning til hvitvaskingsloven § 27 annet ledd, skal Økokrim varsles umiddelbart etter gjennomføringen.

Etter Regler for god advokatskikk punkt 3.1.8 har en advokat plikt til å frasi seg et oppdrag hvis vedkommende får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten er ikke villig til å avstå fra transaksjonen. Ifølge Advokatforeningens kommentarer til regelen, er det et krav om at mistanken er alvorlig og et vilkår at advokaten har tatt forholdet opp med klienten.⁷⁴

Bestemmelsen supplerer hvitvaskingsloven, men vil også kunne ha selvstendig betydning for oppdrag som faller utenfor hvitvaskingslovens anvendelsesområde og uavhengig av advokatens rapporteringsplikt og grensene for dette unntaket.

6.2 Rapporteringsplikt

Dersom det etter nærmere undersøkelser er forhold som gir grunnlag for mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, og forholdet faller innenfor lovens anvendelsesområde, skal rapporteringspliktige oversende opplysninger til Økokrim om forholdene, jf. hvitvaskingsloven § 26.

Oppdrag som faller utenfor lovens anvendelsesområde skal ikke rapporteres, da dette vil kunne representere brudd på lovbestemt taushetsplikt.

Det er ikke noe vilkår at det dreier seg om en transaksjon eller at det har skjedd en transaksjon. Hvorvidt transaksjonen går via klientkonto eller ikke, har ikke betydning.

MT-rapporten skal inneholde utfyllende opplysninger om grunnlaget for mistanken, om undersøkelsene og transaksjonene i tillegg til personalia og klientforhold for den eller de som det rapporteres på. Kopi av dokumentasjon for den mistenkelige transaksjon skal vedlegges. MT-rapporter sendes elektronisk. Det er tilrettelagt for sikker elektronisk overføring av opplysninger til Økokrim via Altinn-portalen. For nærmere informasjon om hva rapporten skal inneholde, se nettsidene til Økokrim/EFE her.

Bestemmelsen omfatter også en generell opplysningsplikt til Økokrim. Opplysninger om de forhold som har medført mistanke må oversendes til Økokrim i form av en MT-rapport så snart som mulig. Unntak som gjelder advokatvirksomhet omtales nærmere i punkt 6.2.1 nedenfor.

Økokrim ved EFE kan etterspørre opplysninger direkte fra enhver advokat eller rettshjelper, uavhengig av om det er rapportert fra vedkommende på forhånd. Det

⁷⁴ Kilder i advokatretten. Håndbok for advokater 2020/21 og Advokatforeningens hjemmeside.

følger av bestemmelsens ordlyd at opplysningene må være "nødvendige", hvilket betyr at de må ha en tilknytning til konkret informasjon om hvitvasking eller terrorfinansiering som Økokrim sitter på. Det er imidlertid Økokrim som vurderer nødvendigheten. Økokrim har ikke anledning til å be om informasjon uten noen indikasjon på at den aktuelle advokaten/rettshjelperen sitter på informasjon om forhold Økokrim mistenker har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering.⁷⁵

Nærmere veiledning når det gjelder spørsmål om hva skal rapporteres, hvordan det skal rapporteres og krav til en god rapport er gitt på nettsidene til Økokrim/EFE, se [her](#).

Det er den personen som er utnevnt som ansvarlig for foretakets rutiner etter hvitvaskingsloven § 8 femte ledd, som er ansvarlig for oversendelse av opplysningene (hvitvaskingsansvarlig).⁷⁶ Erfaringene fra konkrete saker der foretaket har vurdert å rapportere inn et forhold eller har sendt inn slik rapport, bør inntas i foretakets overordnede risikovurdering i forbindelse med foretakets jevnlige oppdatering av denne.

Dersom Tilsynsrådet for advokatvirksomhet får mistanke om at det foreligger forhold med tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering, skal det oversende opplysninger om dette til Økokrim, jf. hvitvaskingsloven § 46.

6.3 Særskilt unntak fra rapporteringsplikten for advokater og rettshjelpere

Fra den generelle regelen om *rapporteringsplikt* gjøres det for advokatenes og rettshjelpernes del vesentlige unntak fra rapporteringsplikten også i de sakene som i utgangspunktet faller innenfor lovens anvendelsesområde.⁷⁷

I hvitvaskingsloven § 26 tredje ledd sondres det mellom to typetilfeller:

- Advokaten og rettshjelperen har ikke rapporteringsplikt om forhold som de har fått kjennskap til gjennom arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling.
- Advokaten og rettshjelperen har ikke rapporteringsplikt om forhold som de har fått kjennskap til i forbindelse med rettergang.

Bestemmelsen er en videreføring av reglene i hvitvaskingsloven av 2009. Formuleringen gir rom for en viss tolkningstvil når det gjelder rekkevidden av unntaket fra rapporteringsplikten I NOU 2016:27 forutsetter Hvitvaskingsutvalget at unntaket fra advokaters rapporteringsplikt ikke er snevrere enn bevisforbudet for advokater etter straffeprosessloven § 119. Ut fra denne lovforståelse har det vært anført at det i realiteten ikke foreligger rapporteringsplikt når det gjelder den såkalte "egentlige

⁷⁵ Norsk Lovkommentar v/ Ved Kristine Frivold Rørholt (note 105)

⁷⁶ Jf. hvitvaskingsforskriften § 5-1 første ledd

⁷⁷ Hvitvaskingsloven § 26 tredje ledd

advokatvirksomhet". Tilsynsrådet har forelagt spørsmålet for Finansdepartementet som i sitt brev av 30.9.2019 har påpekt at det ikke var departementets mening å foreta noen realitetsendringer hva gjaldt rekkevidden av unntaket i hvitvaskingsloven § 26 tredje ledd.⁷⁸ Tidligere lovs forarbeider vil derfor fortsatt være relevant for forståelsen av bestemmelsens rekkevidde.

Tilsynsrådet har merket seg at Advokatforeningen har tatt til orde for at unntaket vil sammenfalle med området for bevis- og beslagsforbudet i prosesslovgivningen. Etter deres syn vil advokater bare kunne rapportere hvor oppdraget ikke har inneholdt juridisk bistand knyttet til den aktuelle transaksjonen. Tilsynsrådet er ikke av denne oppfatningen, se under.

6.3.1 Nærmere om unntak under arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling

Unntaket er gitt av hensyn til at den som søker å få kartlagt sin rettsstilling ikke skal risikere at opplysninger blir utlevert til myndighetene. Helt overordnet kan det sies at det må trekkes et skille mellom advokaters rettslige rådgivning, som ikke er underlagt noen rapporteringsplikt, og på den andre siden de situasjonene der en advokat opptre som en gjennomfører av en transaksjon, og i denne rolle er underlagt hvitvaskingslovens ordinære regler om rapporteringsplikt.⁷⁹

Unntaket omfatter mer enn kun uklarheter rundt konkrete rettsregler. Både det å gi råd om klientens eksisterende og fremtidige rettslige stilling omfattes av unntaket. Dette innebærer at opplysninger som for eksempel er innhentet i forbindelse med vurderinger av om en handling er straffbar, hvorvidt et mulig kjøp vil utløse forkjøpsrett, hva som blir importavgiften ved innføring av varer til Norge, hvorvidt et eiendomskjøp vil utløse dokumentavgift, etc. ikke kan underlegges rapporteringsplikt.

Til å fastslå rettsstillingen hører også det å ta stilling til sannsynligheten for at klienten, motparten eller andre vil vinne frem med et aktuelt krav. Utgangspunktet er om forholdet reiser rettslige problemstillinger. Dersom denne vurderingen baserer seg på en mulig usikkerhet i anvendelsen av rettsregler på forholdet eller usikkerhet om beviskravene for rettsfakta er oppfylt, må advokaten og rettshjelperen kunne motta eller innhente opplysninger som kan indikere hvitvasking eller terrorfinansiering uten at det oppstår rapporteringsplikt.

Det ble i forarbeidene til hvitvaskingsloven av 2003 lagt til grunn at unntaket ikke bør tolkes videre enn hensynet bak unntaket tilsier.⁸⁰ Det sentrale innholdet i begrepet vil etter dette for det første omfatte advokaters arbeid med å fortolke gjeldende rett. For det andre vil begrepet omfatte advokatens vurdering av hvilke rettsregler som får anvendelse på de faktiske forhold i en gitt sak (subsumpsjonen). Dersom

⁷⁸ Finansdepartementets brev er publisert i sin helhet på Tilsynsrådets hjemmeside, se [her](#).

⁷⁹ Jf. NOU 2016:17 side 117.

⁸⁰ Jf. Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) pkt. 6.3.4. Departementet mente f.eks. at det å benytte begrepet "rettshjelpsvirksomhet" ville favne for vidt.

advokaten/rettshjelperen går ut over det å fastslå rettsstillingen, for eksempel ved å gi konkrete råd om hva klienten bør gjøre, er man utenfor unntaket. Det samme gjelder dersom advokaten bistår ved den praktiske gjennomføring av en transaksjon, for eksempel ved kjøp og salg. Oppdrag som går ut på å etablere rettsposisjoner, for eksempel i kontraktsforhandlinger, antas også å falle utenfor.

Hvitvaskingslovutvalget peker på at jo større grad klienten legger føringer på oppdraget, jo mindre får oppdraget preg av å være rådgivningsarbeid.

Denne del av unntaket kan i praksis være vanskelig å avgrense. Hvitvaskingslovutvalget betegnet dette som "klassisk rettslig rådgivningsvirksomhet". Begrep som "egentlig advokatvirksomhet" har også vært benyttet. Også disse begrepene kan være vanskelig å avgrense. Departementet har derfor pekt på at behovet for ytterligere presisering vil kunne vurderes på et senere tidspunkt.⁸¹ En viss avklaring vil også kunne skje gjennom rettspraksis.

Eksempel til illustrasjon: Advokaten bistår kjøper med en transaksjon vedrørende et kunstsalg, og stiller sin klientkonto til rådighet i forbindelse med overføring av kjøpesummen. I tillegg til transaksjonen gir advokaten enkelte juridiske råd, herunder fastslår klientens rettsstilling etter et foreliggende avtaleutkast. En slik rådgivning "smitter" ikke over på selve transaksjonen (overføring av kjøpesummen), og medfører ikke at også selve overføringen av midler via klientkonto omfattes av unntaket etter bestemmelsen. Advokaten kan dermed fortsatt ha rapporteringsplikt hva gjelder opplysninger knyttet til selve transaksjonen.

6.3.2 Nærmere om unntak for opplysninger som advokaten får kjennskap til før, under og etter en rettssak

Hvitvaskingsloven § 26 tredje ledd første punktum andre alternativ forutsetter at det foreligger en rettstvist. I de tilfellene der domstolene utfører forvaltnings- og registreringsoppgaver vil man normalt være utenfor unntaket.

Uttrykket "rettergang" omfatter tvister som behandles ved de ordinære domstolene, herunder forliksrådet.⁸² Også særdomstoler som omtalt i domstolloven § 2 og voldgiftssaker som behandles etter tvisteloven omfattes. Videre må saker i trygderetten og arbeidsretten anses som rettergangssaker. Det er imidlertid ikke grunnlag for å

⁸¹ Jf. Prop. 40L (2017-2018) side 109

⁸² Jf. domstolloven § 1

anvende unntaksbestemmelsen på saker for andre konfliktløsende organer, for eksempel Finansklagenemnda eller Forbrukerklageutvalget. Merk likevel at bistand i forbindelse med saker for slike særorganer kan gå ut på å fastslå klientens rettsstilling og dermed være omfattet av unntaket omtalt i pkt. 6.3.1.

Når det gjelder opplysninger mottatt "før" en rettssak, er det i forarbeidene til hvitvaskingsloven av 2003 gitt uttrykk for at det må foreligge en rimelig klar mulighet for en forestående rettssak for at unntaket fra rapporteringsplikten skal inntre.⁸³ I dette ligger det at partene må stå så langt fra hverandre at man vurderer å gå til søksmål, eller man har grunn til å vente en forliksklage eller stevning. I denne situasjon kan imidlertid være mer naturlig å vurdere om unntaket "fastslå klientens rettsstilling" kommer til anvendelse.

Et råd om rettssak kan ikke være motivert av ønsket om å komme inn under unntaksbestemmelsen. Hvis advokaten eller klienten bringer søksmål på bane for å omgå hvitvaskingsregelverket, vil ikke unntaksbestemmelsen få anvendelse.

Etter at saken er rettskraftig avgjort kan det være at advokaten bistår ved fullbyrdelsen, for eksempel ved inndrivelsen av et krav. Slik loven er formulert, vil unntaket fra rapporteringsplikt få anvendelse hvis opplysningene har tilknytning til den avgjorte rettstvisten. Selve inndrivelsen av et tilkjent beløp vil dermed ikke falle under unntaket. Merk at advokaten kan risikere å medvirke til heleri i en slik situasjon.

Advokater og rettshjelpere må være oppmerksom på at unntaket fra rapporteringsplikten ikke gjelder der man "gjennomfører" andre arbeidsoppgaver som også andre rapporteringspliktige profesjoner utfører, etter instruks fra klienten. Vurderingen er konkret og vil blant annet bero på graden av instruksjon fra klienten.

6.4 Forholdet til taushetsplikten, behandling av opplysninger mv.

Hvitvaskingsloven § 26 fjerde ledd gir advokater et generelt unntak fra den taushetsplikten som utledes fra straffeloven (2005) § 211 og Regler for god advokatskikk, punkt 2.3, når det gjelder rapportering til Økokrim. Forutsetningen er at advokaten rapporterer i god tro, men terskelen for rapportering skal med hensyn til den gode tro være lav.

Det følger av hvitvaskingsloven § 46 at Tilsynsrådet har en selvstendig rapporteringsplikt dersom det avdekkes forhold som advokaten/rettshjelperen skulle ha innrapportert. I praksis vil dette gjelde forhold der advokaten/rettshjelperen har unnlatt å vurdere om forholdet er av en slik karakter at det skulle ha vært rapportert.

⁸³ Jf. Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) pkt. 6.3.4. (Hvitvaskingsloven § 18 annet ledd viderefører hvitvaskingsloven 2003 § 12)

Tilsynsrådet vil normalt ikke overprøve advokatens egen vurdering av forholdet, med mindre denne fremstår som åpenbart feil.

Det er Økokrim – Enheten for finansiell etterretning (EFE) – som MT-rapporter fra rapporteringspliktige etter hvitvaskings-loven. MT-rapporter blir innsendt til hvitvaskingsregisteret (ASK) via nettportalen Altinn. Hvitvaskingsregisteret er det kun Økokrims ledelse og ansatte på EFE som har tilgang til. I tillegg kan andre ansatte i Økokrim som har et tjenestemessig behov gis tilgang etter skriftlig tillatelse fra behandlingsansvarlig hos EFE.

Innsendelse av en MT-rapport til Økokrim er ikke det samme som å anmelde et forhold til politiet. MT-rapportene behandles som etterretningsinformasjon og danner grunnlaget for EFEs arbeid. Opplysningene i MT-rapportene sammenstilles med informasjon innhentet fra en rekke ulike kilder. Opplysningene analyseres, og produktet av analysen viderefremmes til relevante mottakere. I hvilken form opplysningene formidles avhenger av hvordan EFE vurderer det som fremgår av analysen. Hva som skjer videre med informasjonen EFE sender ut og hvordan den skal brukes, ligger imidlertid utenfor EFEs formelle kompetanseområde. EFE har således ingen styringsmulighet med tanke på hvorvidt opplysningene kommer til å inngå i en eventuell straffesak.

I henhold til hvitvaskingsloven § 34 kan mottatte opplysninger oppbevares av EFE kun i inntil fem år, med mindre det i dette tidsrommet registreres nye opplysninger. Mottas ikke ytterligere relevant informasjon i løpet av disse årene har EFE plikt til å slette opplysninger som ikke har blitt brukt.

7 Registrering, oppbevaring og sletting av opplysninger

Advokat- og rettshjelperforetaket må ha et bevisst forhold både til registrering, oppbevaring og sletting av opplysninger som innhentes i forbindelse med etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket, jf hvitvaskingsloven §§ 29 og 30.

Advokaten/rettshjelperen skal registrere og lagre opplysninger og dokumenter som er innhentet og utarbeidet i forbindelse med tiltak etter §§ 9 til 26 i fem år etter at kundeforholdet ble avsluttet eller transaksjonen gjennomført.

Advokaten/rettshjelperen må ha systemer for å gjenfinne personopplysningene som er lagret. Enkelte av de større advokatfirmaene har etablert elektroniske systemer for opprettelse av oppdrag som inkluderer oppdragsklassifisering, dokumentasjon av risikovurdering og gjennomføring av identifikasjonskontrollene. Andre foretak har manuelle systemer for dokumentasjon av disse kontrollene. Fordelen med de elektroniske systemene er at disse gjør det enklere å etterleve slette- og søkerutinene.⁸⁴ I tillegg er det enklere å få kontrollert fullstendighet i gjennomføring av internkontroll med etterlevelse av foretakets egne hvitvaskingsrutiner. Merk at også sikkerhetskopier av elektroniske systemer vil være omfattet av kravet til sletting av registrerte opplysninger.

Har man flere oppdrag for samme klient, og bare enkelte av oppdragene omfattes av hvitvaskingsloven, kan det være vanskelig å beregne fristen for når opplysningene skal slettes. Det anbefales derfor at opplysningene registreres på sak, slik at det er klart når slettefristen begynner å løpe.

Hvitvaskingsforskriften § 6-3 åpner for at advokater/rettshjelpere kan oppbevare opplysninger og dokumenter omfattet av hvitvaskingsloven § 30 så lenge klientforholdet består, også der opplysningene er innhentet i forbindelse med en enkeltstående transaksjon. Tidspunktet for når et klientforhold opphører blir avgjørende. I foretakets skriftlige hvitvaskingsrutiner må det derfor defineres kriterier for når et klientforhold anses opphørt.

Sletteplikten gjelder kun *personopplysninger*, og omfatter for eksempel ikke en firmaattest. Hvitvaskingsloven er ikke til hinder for at opplysningene lagres lenger dersom dette følger av annet regelverk. Grunnlaget for videre oppbevaring bør dokumenteres.

Dersom dokumentasjon på gjennomførte kontroller oppbevares i klientmapper, vil det være vanskeligere å dokumentere etterlevelse av reglene om sletting av opplysninger. Utfordringen består i at det vil være forskjellige krav når det gjelder oppbevaring av saksdokumenter etter advokatregelverket og kravene til sletting av opplysninger etter

⁸⁴ Jf hvitvaskingsloven § 30 tredje ledd. Det er krav til sikkerhetskopi av elektronisk materiale, jf hvitvaskingsforskriften § 6-2 tredje ledd.

hvitvaskingsloven. Det anbefales derfor at foretaket innfører et system der
hvitvaskingsdokumentasjonen holdes adskilt øvrige klientdokumenter.

Papirkopier skal oppbevares i brannsikkert skap.

Det forutsettes at hvitvaskingsansvarlig har iverksatt interne kontroller for å påse at
oppbevarings- og sletteplikten overholdes.

8 Særlig om terrorfinansiering

Pliktene til å avdekke og forebygge terrorfinansiering retter seg ikke mot pengenes
opprinnelse, men mot hva pengene skal brukes til. Terror kan finansieres både
gjennom lovlige midler og utbytte fra straffbare handlinger. Flere personer kan inngå i
terrorfinansieringen: innsamleren, overføreren, kureren og mottakeren.

Økokrim v/ Enheten for Finansiell etterretning (EFE) har utarbeidet liste over faktorer
som kan indikere terrorfinansiering.⁸⁵

Vær særlig oppmerksom på at overføreren lar seg skjule ved bruk av advokatens
klientkonto, og at advokater dermed kan være mer risikoutsatt for misbruk fra slike
aktører sammenliknet med andre bransjer. Som nevnt i pkt 4.2.1 skal
terrorfinansieringsrisikoen alltid vurderes av advokaten, også der risikoen fremstår som
marginal.

Tiltakene mot hvitvasking og terrorfinansiering er i stor grad sammenfallende. Dersom
det er forhold ved klient eller transaksjon som gir advokaten/rettshjelperen grunn til å
mistenke terrorfinansiering, skal advokaten/rettshjelperen kontrollere kunden opp mot
sanksjonslister. Nærmere informasjon gis i veiledninger på www.hvitvasking.no

9 Overtredelsesgebyr

Tilsynsrådet planlegger den praktiske iverksettelsen av overtredelsesgebyr, jf
hvitvaskingsloven § 49. Praktiserende advokater og rettshjelpere vil bli varslet i Altinn
når dette iverksettes.

⁸⁵ Jf veilederens pkt. 3.2.3

10 Vedlegg

1. Skjema over risikofaktorer

Skjema over risikofaktorer

Vedlegg 1

Risikoanalyse på foretaksnivå¹

Foretakets fagområder

Faktor	Lav risiko	Medium/ standard risiko	Høy risiko	Risikovurdering (høy, standard eller lav)
Antallet og kompleksiteten av finansielle transaksjoner og eiendomstransaksjoner	<ul style="list-style-type: none"> • Advokatforetaket har et begrenset antall transaksjoner i virksomheten, og • har begrenset rådgivning innenfor næringsvirksomhet og skatt • og rådgivningen gjelder klientens rettsstilling 	<ul style="list-style-type: none"> • Advokatforetaket tilbyr generelle tjenester innenfor lovregulerte områder • Advokatforetaket utfører transaksjoner der verdiene av transaksjonene gjennomgående er lav 	Advokatforetaket tilbyr spesialiserte tjenester innenfor områdene eiendom, finans, selskapsrett, skatt og truster	
Oppsett av juridiske strukturer	Tilbyr ikke planlegging av- eller oppsett av juridiske enheter	Bistår med oppsett av enkle juridiske strukturer hvor både eierskap og selskapsstruktur er lett å identifisere	Bistår med oppsett av komplekse juridiske strukturer, f.eks. truster eller tilsvarende kompliserte bedriftsstrukturer	
Bruk av klientkonto	Foretar ikke utbetalinger til tredjeperson	Foretar sjelden utbetaling til tredjeperson	Foretar ofte utbetalinger til tredjeperson	
Kontanter	Mottar ikke kontanter	Mottar sjelden kontanter, og bare direkte fra klient	<ul style="list-style-type: none"> • Bistår klienter som håndterer mye kontanter • Mottar regelmessig kontanter fra klient • Mottar kontanter fra tredjeperson 	
Transaksjoner over landegrenser	Foretar kun transaksjoner til/fra EØS-land med lav risiko for korrupsjon	Foretar transaksjoner mellom FATF-land med lovgivning mot hvitvasking og terrorfinansiering og medium risiko for korrupsjon	<ul style="list-style-type: none"> • Foretar transaksjoner til/fra land med høy forekomst av korrupsjon, eller • til land uten tilfredsstillende lovgivning mot hvitvasking og/eller terrorfinansiering 	
Oppsummering/vurdering av risiko knyttet til fagområder:				

¹ Risikoanalysen er ikke uttømmende. Advokaten må selv vurdere om det er andre faktorer som kan være relevante å ta med i analysen av eget foretak.

Risikoanalyse på foretaksnivå

Forhold ved foretakets klientmasse

Faktor	Lav risiko	Medium/ standard risiko	Høy risiko	Risikovurdering (høy, standard eller lav)
Klientgjennomstrømming	De aller fleste oppdragene kommer fra eksisterende klienter	Oppdragene kommer fra både nye og fra eksisterende klienter	De aller fleste oppdrag kommer fra nye klienter	
Klientenes økonomiske situasjon	Klientene har gjennomgående lav inntekt eller fast inntekt f.eks. i form av trygd eller annen lett identifiserbar inntektskilde	Klientens inntektskilde er identifisert	<ul style="list-style-type: none"> Klientens inntektskilde lar seg ikke identifisere eller fremstår som mistenkelig Klienten er en politisk eksponert person (PEP) 	
Forholdet til klientene	<ul style="list-style-type: none"> Klientforholdet har vært langvarig Klienten er en offentlig myndighet 	Klienten eller dennes representant har møtt personlig	<ul style="list-style-type: none"> Klienten er representert ved en direktør eller annen nøkkelperson som advokaten ikke har møtt personlig Klienten er en politisk eksponert person (PEP) 	
Potensiale for vinningskriminalitet	<ul style="list-style-type: none"> Klienten tilhører et miljø der det er lav forekomst av vinningskriminalitet 	Klienten tilhører et miljø der det verken er høy eller lav forekomst av vinningskriminalitet	<ul style="list-style-type: none"> Klienten tilhører et miljø der det kan antas at det er høy forekomst av vinningskriminalitet Klienten er tidligere dømt for vinningskriminalitet 	
Klienters lokalisasjon/ jurisdiksjon	<ul style="list-style-type: none"> Klientmassen består av personer fra lokalmiljøet, Klientene bor i Norge Klientene kommer utelukkende fra EØS-land med lavt korrupsjonsnivå 	Internasjonale klienter fra land med lovgivning mot hvitvasking og terrorfinansiering og medium korrupsjonsrisiko	<ul style="list-style-type: none"> Internasjonale klienter fra land med høyt korrupsjonsnivå og mye vinningskriminalitet Klienter fra land uten tilfredsstillende lovgivning mot hvitvasking og terrorfinansiering 	
Kompleksiteten av klientens virksomhetsstrukturer	<ul style="list-style-type: none"> Klientmassen består av fysiske personer eller enkle virksomhetsstrukturer 	<ul style="list-style-type: none"> Klienten er typisk en ledelsesstyrt virksomhet der det er enkelt å avklare reelle eierforhold 	<ul style="list-style-type: none"> Klienten kjennetegnes av en komplisert virksomhetsstruktur, med uklart eierskap Klienten er en utenlandsk trust 	
Identifikasjon av reelle rettighetshavere	<ul style="list-style-type: none"> Ingen skjulte reelle rettighetshavere 	<ul style="list-style-type: none"> Reelle rettighetshavere lar seg identifisere 	<ul style="list-style-type: none"> Reelle rettighetshavere lar seg vanskelig identifisere 	

Oppsummering/vurdering av risiko knyttet til klientmasse:

Risiko på foretaksnivå

Samlet oppsummering/vurdering:

Risikoanalyse på klientnivå

Forhold ved foretakets klientmasse

Risiko	Fysiske personer	Juridiske personer	Andre klienttyper
Lavere	☐ Langvarig klientforhold ☐ Kjente personer	☐ Norsk selskap eller datterselskap der det offentlige eier en majoritet av aksjene ☐ Større norske selskaper i industrisektoren ☐ Utenlandsk offentlig eid selskap i EUs indre marked ☐ Bank- og finansinstitusjoner (regulert i Norge, EØS – eller tilsvarende) ☐ Datterselskap av eksisterende klienter	☐ Norske statlige eller kommunale organer,
Medium/standard	☐ Klienter med norsk statsborgerskap som advokaten har møtt personlig ☐ Klienter med utenlandsk statsborgerskap som advokaten har møtt personlig	☐ Private foretak med nøkkelpersoner som advokaten har møtt personlig, med klare eierforhold og der reelle rettighetshavere lar seg identifisere ☐ Foretak med virksomhet omfattet av hvitvaskingsloven	☐ Statlig organ eller annen offentlig myndighet fra land innenfor EØS ☐ Truster med standard struktur og identifiserbare rettighetshavere ☐ Dødsbo ☐ Norske private skoler, høyskoler og universiteter ☐ Norske veldedige organisasjoner ☐ Norske foreninger og lag
Høyere	☐ Klienter som advokaten ikke har møtt personlig ☐ Klienter som ikke kan fremlegge standard dokumentasjon som kan underbygge klientens identitet ☐ Agenter ☐ Politisk eksponert person (PEP) ☐ Legitimasjonskontroll vekker mistanke ☐ Klienter fra land hvor det ikke foreligger lovgivning mot tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering	☐ Private foretak med komplisert eierstruktur, uklart eierskap og der reelle rettighetshavere ikke lar seg identifisere ☐ Private, utenlandske foretak i land uten tilfredsstillende lovgivning mot hvitvasking og terrorfinansiering ☐ Legitimasjonskontroll vekker mistanke	☐ Statlig organ eller annen offentlig myndighet fra land med høy risiko for korrupsjon eller hvitvasking ☐ Truster med kompliserte eierforhold fra land med høy risiko for korrupsjon eller hvitvasking ☐ Andre juridiske enheter med kompliserte eier- og selskapsstrukturer fra land med høy risiko for korrupsjon eller hvitvasking ☐ Legitimasjonskontroll vekker mistanke ☐ Utenlandske veldedige organisasjoner
Vurdering av klient			

Risikoanalyse på saksnivå

Eksempler på varselstegn

- Hemmelighetsfull klient
 - Klienten har for eksempel vansker med å forklare inntektskilder eller som vegrer seg mot å fremlegge dokumentasjon som underbygger identitet
- Uvanlige instruksjoner
 - Klienten ber om tjenester som ligger utenfor advokatforetakets ekspertise
 - Uvanlige instruksjoner fra klient under utførelsen av oppdraget
 - Klienten ber om å få tilbakebetalt tidligere innbetalte klientmidler, ber advokaten foreta utbetaling til tredjeperson eller ber om at tredjeperson foretar innskudd på egne vegne
- Uvanlige forhold rundt oppdraget
 - Komplekse eller svært store transaksjoner
 - Uvanlige transaksjoner som ikke synes å ha noen kommersiell verdi
 - Klienten ønsker gjennomført transaksjon som innebærer tap
 - Klienten er ikke opptatt av den underliggende tvisten, men kun gjennomføring av eventuell transaksjon via klientkonto
 - Betaling i kontanter
 - Betaling direkte mellom partene
 - Eiendomsoverdragelse som ikke følger vanlige prosedyrer for slike oppdrag
- Bruk av klientkonto
 - Kontanter betalt direkte til klientbankkonto
 - Klienten benytter klientkontoen som en ordinær bankkonto
 - Overføringer og/eller mottak av penger til/fra personer/selskaper som ikke har noen naturlig forbindelse med oppdraget
- Midlenes opphav
 - Penger kommer fra andre enn klienten selv
 - Penger har uvanlig eller uidentifisert opphav
- Mistenkelig land
 - Oppdraget knytter seg til land uten regulerte tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering
 - Oppdraget knytter seg til land med høy forekomst av korrupsjon
 - Oppdraget knytter seg til land som er kjent for å ha stor narkotikaproduksjon, narkotikatraffikk eller terrorisme
- Flere rådgivere
 - Flere advokatforetak bistår samme klient uten at det er noen naturlig arbeidsfordeling mellom de ulike aktørene

Det vises også til Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenters liste over indikatorer på mistenkelige transaksjoner i advokatvirksomhet (Listen vil bli sendt ut til praktiserende advokater via Altinn-portalen)